

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 13 (Aralık/ December 2023), s. 1282-1312.

Geliş Tarihi-Received: 05.10.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 08.11.2023

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1371874

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Tarihi

History of Social Studies Teacher Training in Turkey

Refik TURAN*

Öz

Bu araştırmada Türkiye’de ilk ve ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasından günümüze, bu dersi okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde uygulanan politikaları ortaya koymak amaçlanmıştır. Doküman İncelemesi yönteminin kullanıldığı araştırmada öğretmen yetiştirme misyonunun Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) ait olduğu 1982 yılına kadar bu bakanlık, 1982 yılından sonra ise öğretmen yetiştirme misyonunu devralan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından hazırlanan program, yönetmelik vb. yazılı materyallerden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlandığı andan itibaren Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir birleşimi olarak görüldüğü, bu bakış açısının bir yansıması olarak da bu dersi okutacak öğretmenleri yetiştirmek üzere ayrı programlar açılmasına gerek görülmediği anlaşılmaktadır. 1990’lı yılların başlarına kadar Tarih ve Coğrafya öğretmeni yetiştiren program mezunları bu dersi okutmuştur. Bu amaçla da her iki programda da Tarih ve Coğrafya ile ilgili derslere yer verilmiştir. Türkiye’de Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmek üzere ilk lisans programı 1993 yılında açılmıştır. YÖK’ün 1997 yılında ilköğretim okullarında okutulan branş derslerini okutacak öğretmenleri yetiştirmek üzere ayrı lisans programlarının açılmasına karar vermesi üzerine 1998-1999 öğretim yılından itibaren program sayısı hızla artmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için YÖK tarafından hazırlanan ilk program 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmıştır. Öğretmen yetiştirme alanındaki çağdaş yaklaşımlara uygun olarak hazırlandığı değerlendirilen bu program 2006 ve 2018 yıllarında güncellenmiş, her güncellemede ilk programın niteliğinden biraz daha uzaklaşmıştır. Günümüzde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında öğretme yetiştirme alanındaki çağdaş gelişmeleri içeren, öğretmen adaylarının sahada ihtiyaç duyacakları öğretmenlik bilgi ve becerilerini odağa alan ve uygulamaya ağırlık veren yeni bir programa acilen ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen yetiştirme, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı, hizmet öncesi sosyal bilgiler öğretmeni eğitimi, öğretmenlik mesleği, sosyal bilgiler.

Abstract

In this research, it is aimed to reveal the policies implemented in the training of teachers who will teach this course from the beginning of the social studies course to the present day in primary and secondary schools in Turkey. In the research in which the Document Review method was used, programs, regulations and similar written materials prepared by the

* Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, e-posta: refikturan@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8369-800X.

Ministry of National Education (MoNE) until 1982, when the teacher training mission belonged to this ministry, and by the Council of Higher Education (CoHE), which took over the teacher training mission after 1982, were used. As a result of the research, it is understood that Social Studies course has been seen as a combination of History, Geography and Civics courses since the moment it started to be taught in Turkey, and as a reflection of this perspective, there is no need to open separate programs to train teachers who will teach this course. Graduates of the program, which trained history and geography teachers until the early 1990s, taught this course. For this purpose, courses related to history and geography have been included in both programs. The first undergraduate program to train social studies teachers in Turkey was opened in 1993. After CoHE decided in 1997 to open separate undergraduate programs to train teachers to teach branch courses taught in primary schools, the number of programs has increased rapidly since the 1998-1999 academic year. The first program prepared by the CoHE for social studies teaching undergraduate programs has been implemented since the 1998-1999 academic year. This program, which is evaluated to have been prepared in accordance with modern approaches in the field of teacher education, was updated in 2006 and 2018, and each update moved a little further away from the quality of the first program. Currently, it is evaluated that there is an urgent need for a new program that includes modern developments in the field of teaching and training in undergraduate programs that train social studies teachers, focuses on the teaching knowledge and skills that prospective teachers will need in the field, and focuses on practice.

Keywords: Teacher training, social studies teaching undergraduate program, pre-service social studies teacher training, teaching profession, social studies.

1. Giriş

Sosyal Bilgiler kavramı, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) sosyal bilimler komitesi tarafından bir müfredat alanı olarak resmen kabul edildiği 1916 yılında ortaya çıksa da (Atwood, 1982: 8) sosyal bilimlerden sosyal refahı etkinleştirmenin bir yolu olarak yararlanılması düşüncesi 1880'li yıllara dayanmaktadır (Saxe, 1992, s. 267). Sosyal Bilgiler, vatandaşlık eğitiminde öğretim amacı için sosyal bilimlerin ve beşeri bilimlerin bir birleşimidir (Barr vd., 2013, s. 16). Ulusal Sosyal Bilimler Konseyi'ne (National Council for the Social Studies-NCSS) göre Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı "*gençlerin birbirine bağımlı bir dünyada kültürel açıdan çeşitlilik gösteren demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için bilgiye dayalı ve gerçekçi kararlar vermelerine yardımcı olmaktır.*" (NCSS, 1994, s. 7). Dolayısıyla insan üzerine bir çalışma alanı olan Sosyal Bilgiler, çocukların bilgi edinmelerine, öğrenme süreçlerini tamamen kavramalarına ve aktif birer yurttaş olmalarına yardımcı olmak amacıyla yöneliktir (Zarrillo, 2016, s. 4). Sosyal Bilgiler, 1921 yılında Ulusal Sosyal Bilimler Konseyi'nin kurulmasından 1939 yılında NCSS tarafından Sosyal Bilgilerin geleceği başlıklı müfredat bülteninin hazırlanmasına kadar geçen süreçte ABD okullarının en hayati müfredat alanı haline gelmiştir. Daha sonraki süreçte bu ders sosyal ve siyasal koşulların etkisiyle eski önemini yitirse de (Saxe, 1992, s. 259) günümüzde birçok ülkenin eğitim programlarının önemli bir parçası olma özelliğini sürdürmektedir.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersine ilk olarak 1968 yılında hazırlanan İlkokul Programı'nda yer verilmiş ve ilkokulların dördüncü ve beşinci sınıflarında 1968-1969 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır. Her ne kadar ilkokullarda bu dersin okutulmasına 1968 yılında başlanmış olsa da ilkokulun ikinci kademesinde okutulan derslerin birinci kademe de okutulan Hayat Bilgisi dersi örneğinde olduğu gibi toplulaştırılması düşüncesi daha önceden başlamış, özellikle de 1950'li yılların başlarından itibaren bu konudaki tartışmalar yoğunluk kazanmıştır. Bu konuda 1950-1960 yılları arasında ABD'den Türkiye'ye gelerek eğitim ile ilgili incelemeler yapan eğitim uzmanlarının hazırladıkları raporların da etkisi olmuştur. Bahsedilen dönem Avrupa merkezli eğitim anlayışı yerine Amerikan eğitim modelinin ön plana alındığı bir dönem olduğu için Amerikan eğitim sisteminin etkileri Türk eğitim sisteminde gittikçe daha yoğun bir şekilde hissedilmiştir (Şahin, 1996, s. 120).

1951 yılında Türkiye’ye gelerek incelemelerde bulunduktan sonra Türkiye’de Köy İlkokulları Hakkında Rapor başlıklı bir rapor hazırlayan ABD’li eğitimci Kate V. Wofford, raporunda köy ilkokullarında eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik pek çok öneride bulunmuştur. Wofford’un dile getirdiği önerilerden birisi de bu okulların dördüncü ve beşinci sınıflarında okutulan Aile Bilgisi, Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin Sosyal İncelemeler isimli bir ders altında toplulaştırılmasıydı. Ona göre köy ilkokulları 6 yıla çıkarılmalıydı ve Sosyal İncelemeler dersi her sınıfta okutulmalıydı (Wofford, 1952, s. 60-61). Wofford, Sosyal İncelemeler dersinin köy enstitülerinin hazırlık niteliğindeki ilk üç yılı ile öğretmen okulları ve köy enstitülerinin son üç mesleki yılında da okutulmasını önermiştir.

Wofford’un söz konusu raporunun da etkisiyle 5-14 Şubat 1953 tarihleri arasında toplanan Beşinci Milli Eğitim Şurasına sunulmak üzere hazırlanan dokümanlarda ilkokulların ikinci devresi (4. ve 5. sınıflar) ile öğretmen okullarının hazırlık niteliğindeki birinci devresinde Tarih Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilmiştir (MEB, 1990, s. 351, 580). Ancak 1948 İlkokul Programının yerine hazırlanan 1962 İlkokul Programı Taslağında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri şura dokümanında yer aldığı gibi Sosyal Bilgiler dersi şeklinde değil, Toplum ve Ülke İncelemeleri adlı bir ders altında toplulaştırılmıştır. 1962-1963 yılından itibaren 250 ilkokulda deneme amacıyla uygulanmaya başlanan bu programda Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin dördüncü sınıfta haftada 5, beşinci sınıfta ise 4 saat okutulması öngörülmüştür (MEB, 1962, s. 27). 1962 İlkokul Programı Taslağı taslak aşamasında kalmış ve tüm ilkokullarda uygulanma şansı bulamamıştır. Bir süre sonra bu program taslağı üzerinde değişiklikler gerçekleştirilerek son hali verilmiş ve 1968 İlkokul Programı olarak kabul edilmiştir. 1968-1969 öğretim yılından itibaren tüm ilkokullarda uygulanmaya başlanan bu programda Sosyal Bilgiler dersine 1962 İlkokul Programı Taslağındaki Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinde olduğu gibi dördüncü sınıfta haftada 5, beşinci sınıfta ise 4 saat ayrılmıştır (Bektaş ve Turan, 2022, s. 12; MEB, 1968a).

Bu arada 1963 yılından itibaren ticaret liselerinde Tarih ve Coğrafya dersleri Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilerek okutulmaya başlanmış ise de 1967-1968 öğretim yılı başında “uygulamada zorluklar çıkardığı” gerekçesiyle bu ders kaldırılarak Tarih ve Coğrafya dersleri önceden olduğu gibi ayrı dersler olarak okutulmaya başlanmıştır (MEB, 1967, s. 235).

İlkokullarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasının ardından bu dersin ortaokullarda da okutulması gündeme gelmiş, hazırlanan ortaokul sosyal bilgiler dersi müfredatı 1970-1971 öğretim yılından itibaren üç yıl süreyle denendikten sonra 1974-1975 öğretim yılından itibaren tüm ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır (MEB, 1973, s. 121). Böylece Sosyal Bilgiler dersi ilkokullarda 1968-1969 öğretim yılından itibaren kesintisiz bir şekilde okutulmaya devam ederken, ortaokullarda bu dersin okutulmasına 1974-1975 yılında başlanmış, 1985 yılında bu ders kaldırılarak yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersi okutulmaya başlanmıştır. Bu durum 1997 yılında kesintisiz sekiz yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesiyle son bulmuş, 1998-1999 öğretim yılından itibaren ortaokullardan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak, ilköğretim okullarının 4-7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır (Turan, 2016, s. 270).

İlkokul ve ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasından sonra sıra bu dersleri okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesine gelmiştir. İlkokullarda diğer dersler gibi bu dersi de sınıf öğretmenleri okuttuğundan bir süre sonra sınıf öğretmeni yetiştiren ilköğretmen okullarının ders çizelgelerine Sosyal Bilgiler dersi konulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede ilköğretmen okullarının birinci kademesinin

birinci ve ikinci sınıflarına haftada 5, üçüncü sınıflarına ise 4 saat Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi) dersi konulmuştur (MEB, 1969a, s. 243). 1978-1979 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan iki yıllık eğitim enstitülerinin ders çizelgesinde ise üçüncü yarıyılıda 3 saatlik Sosyal Bilgiler Öğretimi isimli bir derse, ayrıca sosyal bilgiler alanını seçmiş öğrenciler için de ilk üç yarıyılıda 3'er saatlik Sosyal Bilgiler dersine yer verilmiştir (MEB, 1979a, s. 205; Bektaş, 2019, s. 26).

Türkiye'de en başından beri Sosyal Bilgiler dersi ayrı bir branş olmaktan çok Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir birleşimi olarak görülmüştür.¹ Bu bakış açısı bu dersi okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesini de şekillendirmiş, uzunca bir süre bu sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmek yerine bu ihtiyacın tarih ve coğrafya öğretmeni yetiştiren bölüm mezunlarından karşılanması yoluna gidilmiştir. Bu bakış açısı ve öğretmen yetiştirme politikası 1997 yılına kadar devam etmiştir. 1997 yılında eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının açılmasına karar verilerek açılan bu programlara 1998-1999 öğretim yılından itibaren öğrenci kabulü yapılmıştır. Bu tarihe kadar geçen süreçte bu dersi eğitim enstitülerinin Sosyal Bilgiler Bölümü mezunları, yüksek öğretmen okullarının Tarih-Coğrafya ve Coğrafya Tarih bölümü mezunları ile eğitim fakültelerinin Tarih Öğretmenliği ve Coğrafya Öğretmenliği mezunları okutmuştur.

Bu araştırmanın amacı Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlandığı 1968 yılından günümüze kadar geçen süreçte Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme politikalarını, bu amaca yönelik olarak açılan öğretmenlik programları ile bu programlarda uygulanan ders çizelgelerini incelemek ve bu konularla ilgili değişim ve sürekliliği ortaya koymaktır.

Bu amaca yönelik olarak araştırma sürecinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türkiye'de öğretmen yetiştirme yetki ve sorumluluğunun Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) ait olduğu dönemde Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme ile ilgili nasıl bir politika izlenmiştir?
2. Türkiye'de öğretmen yetiştirme yetki ve sorumluluğunun Yüksek Öğretim Kurulu'na (YÖK) devredilmesinden 1997 yılına kadar geçen dönemde Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme ile ilgili nasıl bir politika izlenmiştir?
3. Türkiye'de 1993 yılında ilk sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının açılmasından günümüze kadar bu programlardaki sayısal gelişmeler ile bu programlarda uygulanan ders çizelgelerindeki değişim nasıl bir seyir izlemiştir?

¹ Türkiye'de 1968 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının açıklamalar kısmında Sosyal Bilgiler dersi şu şekilde tanımlanmaktadır: "İlkokulun dördüncü ve beşinci sınıflarında 'Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi' adı altında okutulan konular birbiriyle olan yakın ilişkileri ve çocuğa uygunluğu bakımından birleştirilerek Sosyal Bilgiler adı altında bir bütün haline getirilmiştir. Bu ders konuları yalnız Tarih, Coğrafya veya Yurttaşlık Bilgisi yönünden değil, hem Tarih, hem Coğrafya, hem de Yurttaşlık Bilgisi olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmelidir." (MEB, 1968a, s. 67). Benzer şekilde öğrenim süresi üç yıla çıkarılmış eğitim enstitülerinin sosyal bilgiler bölümünün ders çizelgesi ile ilgili Talim ve Terbiye Kurulu kararında sosyal bilgiler bölümünün amaçları içerisinde şu ifadeler yer verilmektedir: "Sosyal Bilgiler, insanların fizik ve sosyal çevresi ile karşılıklı tesirlerini konu edinir; insan münasebetlerini inceler. Sosyal Bilgilerde, muhtevayı, insanın temel ihtiyaçları, örf ve âdetleri, müesseseler, değerler, kültür mirası ve onun devam eden dinamik özellikleri ile bu çeşit hayat şartlarını karşılamak hususunda yaşayış tarzları, birlikte çalışma ve çevrenin kullanılmasıyla ilgili konular teşkil eder. Sosyal Bilgiler, bir bakıma, öğretim maksadıyla sosyal ilimlerden seçilmiş kısımlardır. Sosyal ilimler ise, bilindiği üzere, insan münasebetleri hakkında daha ileri incelemelerdir. Öteden beri gelenek halini almış sosyal bilgiler programı, şu üç ana konuya ihtiva eder: Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi (Eğitimi)." (MEB, 1968b, s. 299).

Alanyazında Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme tarihiçesini bütüncül bir yaklaşımla ele almayı deneyen sınırlı çalışmalar bulunmaktadır. Bayram (2003) tarafından gerçekleştirilen çalışma öğretmen yetiştirme görev ve sorumluluğunun Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) ait olduğu 1946-1982 yılları arasındaki dönemi kapsamakta olup, eğitim enstitüleri ve kısa süreli de olsa yüksek öğretmen okulları bünyesinde Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme faaliyetlerini ele almaktadır. Ercan (2009) ise çalışmasında 1923-2008 yılları arasındaki dönemde ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme sürecini incelemiştir. Her iki çalışmada da Sosyal Bilgiler dersi ile bu ders öncesi okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri arasında süreklilik kuran bir yaklaşım benimsenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme sürecini bütüncül bir yaklaşımla inceleyen bu iki çalışma dışında YÖK tarafından sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı için 1998 yılında hazırlanan ilk programı (Özav, 2001; Çınar, 2004), öğretmen yetiştirme sistemindeki 1997 yılındaki düzenlemeyi genel olarak (Kızılçaoğlu, 2005), sosyal bilgiler programında 2006 yılı düzenlemesini (Çoban, 2010; Kaymakçı, 2012; Tonga, 2012; Ünlü vd., 2015), sosyal bilgiler programında 2018 yılı düzenlemesini (Sağdıç, 2018; Turan, 2018; Şarpal, 2019; Tokcan ve Tangülü, 2019; Turan ve Kaymakçı, 2019; Akarsu vd., 2020; Şahin, 2020) farklı boyutlarıyla inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların dışında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarını program, akademik yapı, öğrenci kaynağı, istihdam olanakları ve genel sorunları boyutuyla ele alan pek çok çalışma da bulunmaktadır (Yılmaz, 2010; Tokcan ve Tilki, 2018; Yaylak, 2019; Tonga, 2020; Ünal ve Şeren, 2022; Aydemir ve Ustaoglu Çelik, 2021).

Bu çalışma Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin ilk okutulmaya başlandığı dönemden günümüze kadar geçen süreçte bu dersi okutacak öğretmenlerin yetiştirildiği öğretmenlik programları ile bu okullarda uygulanan programları bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak incelediği için yukarıda bahsedilen çalışmalardan ayrılmakta olduğundan alanyazında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 140). Bu çalışmada MEB, YÖK ve Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) başta olmak üzere konuyla ilgili resmi kurumlarca hazırlanan ve Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirmede tarihsel süreç içerisinde meydana gelen gelişmeleri ortaya koymaya yarayacak yönetmelik, müfredat ve ders içerikleri, çeşitli kararlar ve sayısal verilerin yer aldığı dokümanlardan temel materyal olarak yararlanılmıştır. Söz konusu dokümanlar içerik analizine tâbi tutulmuş ve elde edilen veriler “eğitim enstitülerinde sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme”, “yüksek öğretmen okullarında Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme”, “üniversite çatısı altında Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme” ve “eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının açılması” kategorileri ve bu kategorilere bağlı temalar altında organize edilerek değerlendirilmiştir.

1. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

1.2. Eğitim Enstitülerinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde ortaokullara branş öğretmeni yetiştirecek ilk öğretmen okulu 1926 yılında Konya’da Orta Muallim Mektebi ismiyle açılmıştır (Binbaşoğlu, 1995, s. 202). 1926-1927 öğretim yılında faaliyete başlayan bu okul 1927 yılında Ankara’ya nakledilmiş, 1929-1930 öğretim yılında ismi Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. İlk açıldığında sadece Türkçe

Bölümü olan bu okulda zamanla diğer bölümler de açılmış, böylece ortaokullarda okutulan genel eğitim derslerinin tümü için öğretmen yetiştirebilecek bir duruma gelmiştir (Duman, 1988, s. 56). Bu okulu yapı ve programları örnek alınarak Balıkesir’de Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu açılmıştır (Ayas, 1948, s. 348).

1940’lı yılların ortalarından itibaren ülke genelinde ilköğretim mezunu sayısının artması bu mezunların devam edebileceği ortaokullara olan ihtiyacı artırmıştır. Yeni açılacak ortaokulların öğretmen ihtiyacının karşılanması arayışları eğitim enstitüsü adıyla yeni tip öğretmen yetiştiren kurumların açılmasını gündeme getirmiştir (Turan, 2022, s. 1893). Bu çerçevede ilk olarak 1946-1947 öğretim yılından itibaren mevcut Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü ile Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür. Bu eğitim enstitülerine zaman içerisinde yenileri eklenerek sayıları 1969 yılında 10’a, 1977-78 öğretim yılında ise 18’e ulaşmıştır (Altunya, 2006, s. 39).

Eğitim enstitüleri ilk açıldığında öğretmen ihtiyacına daha hızlı çözüm olacağı düşüncesiyle her ders için ayrı ayrı branş öğretmeni yetiştirmek yerine ilk ve ortaokulu da içine alacak şekilde tüm dersleri okutabilecek öğretmenlerin yetiştirileceği Toplu Dersler Bölümü ile Resim, Müzik, Yabancı Dil vb. branşlar için öğretmen yetiştirecek Tek Dersler bölümü olmak üzere iki bölüm halinde yapılandırılmıştır (Altunya, 2006, s. 468). Böylece 1949 yılına kadar sürecek olan bu uygulama ile Resim, Müzik, Yabancı Dil vb. dersler dışındaki tüm dersleri Toplu Dersler Bölümünden mezun olan öğretmenlerin okutması amaçlanmıştır. Ancak müfredatın aşırı yoğun olması nedeniyle 1949-1950 öğretim yılından itibaren bu bölüm kaldırılarak yerine Edebiyat Bölümü ve Fen Bölümü açılmıştır (MEB, 1991a, s. 137). Yeni düzenlemeye göre Edebiyat Bölümü ortaokullara Türkçenin yanı sıra Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi öğretmenleri de yetiştirecekti. Bu durum doğal olarak bu bölümde uygulanan müfredatın da aşırı yoğun olmasına yol açmıştır. Öğrenim süresi iki yıl olan bu bölümün müfredatında her iki sınıfta 6’şar saat Türk Dili ve Edebiyatı dersinin yanında 5’er saat Tarih ve Coğrafya; ayrıca Yurt Bilgisi, Devrim Tarihi, İkinci Branş dersi ve Seminer dersleri yer almaktaydı (MEB, 1991a, s. 137).

1.2.1. Eğitim Enstitülerinde Sosyal Bilgiler Bölümünün Açılması (1966)

Edebiyat Bölümündeki müfredat yoğunluğunu gidermek amacıyla eğitim enstitülerinin bölüm yapılanması 1966 yılında yeniden düzenlenmiş, bu çerçevede Edebiyat Bölümü kaldırılarak yerine Türkçe Bölümü ve Sosyal Bilgiler Bölümü olmak üzere iki yeni bölüm açılmıştır.

1966-67 öğretim yılından itibaren geçerli olan bu düzenlemeyle eğitim enstitüleri bünyesinde ilk defa Sosyal Bilgiler isimli bir bölüm açılmıştır (MEB, 1966). İlk açıldığında bu bölümün öğrenim süresi iki yıl iken ertesi yıl (1967) tüm bölümlerinin öğrenim süresi üç yıla çıkarılınca bu bölümün de öğrenim süresi üç yıl olmuştur.

Henüz ortaokullarda Sosyal Bilgiler isimli bir dersin okutulmadığı bu dönemde Sosyal Bilgiler Bölümünde ortaokullara Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi öğretmenleri yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu bölümün ilk ders çizelgesinde alan bilgisi kategorisini oluşturan derslerin neredeyse tamamı tarih ve coğrafya disiplinlerinden oluşurken, bu iki disiplinin dışında Sosyal İlimlere Giriş ve Seminer ve Uygulama isimli derslere yer verilmiştir. Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde Eğitim Psikolojisi, Değerlendirme, Eğitim Sosyolojisi ve Öğretim Bilgisi; genel kültür kategorisinde ise Kompozisyon ve Yabancı Dil dersleri yer almaktaydı (MEB, 1966).

Sosyal Bilgiler Bölümünün öğrenim süresi üç yıla çıkarıldıktan sonra üç yıllık öğrenim süresine göre yeni ders çizelgeleri ve müfredat programları hazırlanmıştır. Bu

düzenlemeden sonra bu bölümde okutulmaya başlanan dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 1. Eğitim enstitülerinin üç yıllık sosyal bilgiler bölümünde okutulan dersler (1967)

Ders Adı	I. Sınıf	II. Sınıf	III. Sınıf
Genel Tarih	3	3	2
Türk Tarihi	3	-	-
Türkiye Tarihi	-	4	6
Türk Devrim Tarihi	-	-	2
Sanat Tarihi	2	2	2
Genel Fiziki Coğrafya	6	-	-
Genel Beşeri Coğrafya	2	-	-
Genel Ekonomik Coğrafya	-	2	-
Türkiye Coğrafyası	-	2	4
Ülkeler Coğrafyası	-	2	3
Sosyoloji	2	2	-
Yurttaşlık Eğitimi	-	-	2
Seminer	5	5	-
Özel Öğretim Metodu ve Uygulama	-	-	3
Eğitim Psikolojisi	3	-	-
Ruh Sağlığı ve Rehberlik	-	2	-
Ölçme ve Değerlendirme	-	-	2
Eğitim Sosyolojisi	-	2	-
Genel Öğretim Bilgisi	-	-	2
Türkçe	2	2	-
Yabancı Dil	4	4	4
Toplam	32	32	32

Kaynak: MEB, 1968b, s. 299.

Tablo 2’de de görüldüğü gibi üç yıllık Sosyal Bilgiler bölümünde toplam okutulan ders saati miktarı 96 saat olup, bunun 69 saati (%71.9) alan bilgisi derslerine, 11 saati (%11.5) öğretmenlik meslek bilgisi derslerine 16 saati (%16,6) ise genel kültür derslerine ayrılmıştır.

Alan bilgisi kategorisi içerisinde ağırlıklı yeri Tarih (Sanat Tarihi dâhil 29 saat) ve Coğrafya disiplini (21 saat) il ilgili dersler tutmaktadır. Bu derslerin dışında programda birinci ve ikinci sınıfta 2’şer saatlik Sosyoloji, üçüncü sınıfta ise 2 saatlik Yurttaşlık Eğitimi ve 3 saatlik Özel Öğretim Metodu ve Uygulama derslerine yer verilmiştir. Bu kategoride ayrıca birinci ve ikinci sınıfta 5’er saatlik Seminer dersine de yer verilmiştir.

Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde Eğitim Psikolojisi, Ruh Sağlığı ve Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Sosyolojisi ve Genel Öğretim Bilgisi derslerine yer verilmiştir. Her biri bir yıl okutulan bu derslerden Eğitim Psikolojisine 3, diğer derslere 2’şer saat ayrılmıştır.

Genel kültür kategorisinde Türkçe dersine iki yıl ve 2’şer saat; Yabancı Dil dersine ise her yıl 4’er saat ayrılmıştır.

1.3. Yüksek Öğretmen Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

Türkiye’de Cumhuriyet Döneminin başından itibaren uzun süre İstanbul Yüksek Muallim Mektebi lise öğretmeni yetiştiren tek kurum olmuş, bu kuruma 1956 yılında İzmir, 1959 yılında ise Ankara’da açılan iki yüksek öğretmen okulu eklenmiştir (Duman, 1988, s. 106-108). Bu okullara ilköğretmen okullarından başarıyla mezun olanlar kabul

ediliyordu. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile ilköğretmen okulları öğretmen liselerine dönüştürülünce yüksek öğretmen okulları hazırlık sınıflarına öğrenci bulmada güçlük yaşamaya başlamış ve fiilen kapanma sürecine girmiştir (Gelişli, 2006, s. 222). Gittikçe artan lise öğretmeni ihtiyacı eğitim enstitülerinin hem ortaokullara hem de liselere branş öğretmeni yetiştirecek şekilde yeniden yapılandırılması konusunu gündeme getirmiştir. Bu amaçla 1978-1979 öğretim yılından itibaren eğitim enstitülerinin öğrenim süresi dört yıla çıkarılarak sömestr ve kredi sistemi uygulanmaya başlanmış, isimleri de yüksek öğretmen okulu olarak değiştirilmiştir (Duman, 1988, s. 190). Bu okulların bölüm ve program yapıları da yeni işlevine uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle yüksek öğretmen okullarında Türk Dili ve Edebiyatı, Eğitim, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih, Matematik-Fizik, Fizik-Matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Fizik, Kimya-Biyoloji, Biyoloji-Kimya, İngilizce, Fransızca, Almanca, Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi olmak üzere toplam 16 bölümde branş öğretmeni yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 1981, s. 27).

Yüksek öğretmen okullarında bölüm yapılanması disiplin temelli, dolayısıyla liselerde okutulan derslere göre oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu okullarda Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan bölüm bulunmamaktaydı. Sosyal bilimlerle ilgili iki bölüm olan Tarih-Coğrafya ve Coğrafya-Tarih bölümlerinden mezun olanların ortaokullara Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak atanması öngörülmüş ve bu amaçla her iki bölümün programlarında tarih ve coğrafya ile ilgili derslere yer verilmiştir.

Aşağıda yüksek öğretmen okullarının Tarih-Coğrafya bölümünde okutulan dersler tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 2. Yüksek öğretmen okullarının tarih-coğrafya bölümü ders çizelgesi

Dersler	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Medeniyet Tarihi	4							
İlkçağ Tarihi		5						
İslamiyetten Önce Türk Tarihi ve Anadolu		4						
Tarih Metodolojisi	3							
Jeomorfolojiye Giriş	4							
Coğrafya ve İlkeler		2						
Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası		3						
Eğitime Giriş	2							
Türkçe Kompozisyon I-II	2	2						
Araştırma	3							
Yabancı Dil	2	2	2	2	2	2	2	2
Orta Çağ Tarihi			4					
İslam Tarihi			4					
Bizans Tarihi ve Medeniyeti			3					
İslamiyetten Sonra Türk Tarihi			4					
Türkiye Tarihi				4				
Türk İslam Medeniyeti				3				
Osmanlı Tarihi				4	4	4	4	4
Klimatoloji				3				
Beşeri Coğrafyaya Giriş			3					
Komşu Ülkeler				2				
Eğitim Psikolojisi			3					
Rehberlik				2				
Osmanlı Teşkilat Tarihi						6		
Yeni ve Yakınçağlarda Avrupa ve Amerika					4			

Osmanlı Medeniyet Tarihi						4		
İktisadi Coğrafya						3		
Büyük Sanayi Ülkeleri					3			
Çevre Sorunları					3			
Turizm Değerleri						3		
Eğitim Programı ve Yöntemler						3		
Eğitim Sosyolojisi					2			
Düşünce Tarihi					3			
XIX. ve XX. Yüzyıllarda Avrupa ve Amerika								4
Türkiye Cumhuriyeti ve Devrimi Tarihi I-II							2	2
Sömürgecilik Tarihi								3
Türkiye Coğrafyası							4	
Türkiye’nin Ticari İlişkilerinde Ülkeler							2	
Tarih-Coğrafya Öğretimi							4	
Ölçme Değerlendirme							3	
Eğitim Yönetimi								2
Uygulama								1 ay
Ekonomiye Giriş								3
Toplam	20	18	23	20	21	25	21	20

Kaynak: MEB, 1980

Tablo 2’de de görüldüğü üzere yüksek öğretmen okullarının Tarih-Coğrafya bölümünde sekiz yarıyıldaki toplam 168 saatlik ders okutulmakta olup, bu ders saatlerinden 83’ü (%49.4) Tarih, 35’i (%20.8) ise Coğrafya disiplini ile ilgili derslere ayrılmıştır. Programda ortak dersler kategorisinde yer alan öğretmenlik meslek bilgisi derslerine 20 (%11.9), genel kültür derslerine ise 26 (%15.5) saat ayrılmıştır. Ayrıca bu derslerin dışında özel alan eğitimine ilişkin bir ders olarak 4 saatlik Tarih-Coğrafya Öğretimi isimli bir derse de yer verilmiştir.

Ders çizelgesi sosyal bilgiler yaklaşımı boyutuyla incelendiğinde Sosyal Bilgiler veya bu dersin öğretim ilkelerine yönelik herhangi bir derse yer verilmediği, tarih ve coğrafya ile ilgili dersleri almış olan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersini de okutabileceği anlayışının programa hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

Programda öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde eğitim enstitülerinin Sosyal Bilgiler Bölümünde okutulan bazı derslere isim ve haftalık ders saatlerinde bazı değişiklikler yapılarak yer verilmiş, ayrıca Eğitime Giriş, Eğitim Yönetimi ve Araştırma isimli üç de yeni ders eklenmiştir. Önceki programda yer alan Ruh Sağlığı ve Rehberlik dersi yerine Rehberlik, Genel Öğretim Bilgisi dersi yerine ise Eğitim Programları ve Yöntemleri dersine yer verilmiştir.

Genel kültür kategorisinde Türkçe ve Yabancı Dil derslerinin yanı sıra Düşünce Tarihi isimli bir derse de yer verilmiştir.

Aynı dönemde yüksek öğretmen okullarının Coğrafya-Tarih programında da ders ağırlıkları Coğrafya ve Tarih arasında değiştirilmek suretiyle benzer bir ders dağılımı hâkimdir. Bu bölümde de Sosyal Bilgiler dersine özgü herhangi bir derse yer verilmemiştir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersini Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir birleşimi olarak gören anlayışın bir yansıması olarak bu derse öğretmen yetiştirecek programlar açmak yerine Tarih ve Coğrafya öğretmenlerinin bu dersi de okutması yoluna gidilmiştir.

2. Öğretmen Yetiştirme Misyonunun YÖK'e Devri ve Üniversitelerde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından kurulan darbe yönetimi zamanında öğretmen yetiştirme sisteminde köklü değişikliğe gidilmiştir. Öğretmen yetiştirme sistemi 8-11 Haziran 1982 tarihleri arasında toplanan XI. Milli Eğitim Şûrasında masaya yatırılmış ve burada alınan karar doğrultusunda, o zamana kadar MEB'nun yetki ve sorumluluğunda olan öğretmen yetiştirme ve istihdamı konuları birbirinden ayrılmış; öğretmen istihdamı yetkisi MEB'de bırakılırken öğretmen yetiştirme yetki ve sorumluluğu YÖK'e devredilmiştir. Bu kararı uygulamaya geçirmek amacıyla 1981 yılında çıkarılmış olan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununu tamamlayıcı nitelikte 20 Temmuz 1982 tarihli 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Bu kararname ile öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumları üniversitelere devredilerek öğretmen yetiştirme işi yeni yapı ve statüye kavuşturulmuştur (Resmi Gazete, 1982; Duman, 1988, s. 216). Böylece o zamana kadar MEB'e bağlı olarak faaliyet sürdüren ilköğretim öğretmeni yetiştiren iki yıllık eğitim enstitüleri eğitim yüksekokulu; yüksek öğretmen okulları ise eğitim fakültesi olarak yeniden yapılandırılarak üniversitelere bağlanmıştır. Bu çerçevede Gazi, Necati Bey, Bursa, Diyarbakır, Kazım Karabekir, Atatürk, Buca, Selçuk, Samsun ve Fatih Yüksek Öğretmen Okulları 1982 yılında eğitim fakültelerine dönüştürülerek hali hazırda mevcut olan ya da yeni açılan üniversitelere bağlanmıştır (Ergün, 1987, s. 14).

2. 1. Tarih Öğretmenliği ve Coğrafya Öğretmenliği Lisans Programlarında Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

Öğretmen yetiştirme misyonunun YÖK'e devredilmesinden sonra 1982-1983 öğretim yılından itibaren eğitim fakülteleri yedi bölüm halinde teşkilatlandırılarak bu bölümlere bağlı 20 farklı öğretmenlik programında öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu bölümlerden birisi sosyal bilimler eğitimi bölümü olup, bu bölüme bağlı tarih eğitimi ve coğrafya eğitimi anabilim dalları ile bu anabilim dallarına bağlı olarak faaliyet gösteren tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği lisans programları bulunmaktaydı. YÖK 1994 yılında eğitim fakültelerinin bölüm yapılarını yeniden düzenleyince sosyal bilimler eğitimi bölümü kaldırılarak tarih eğitimi bölümü ve coğrafya eğitimi bölümü şeklinde iki ayrı bölüm açılmıştır (Kavak vd., 2007, s. 40).

Bu dönemde faaliyet gösteren 20 öğretmen yetiştirme programı içerisinde sınıf öğretmenliği ön lisans programı hariç tutulursa, ilköğretimde okutulan dersler için branş öğretmeni yetiştiren herhangi bir program bulunmuyordu. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirmeye yönelik bir program da yoktu. Yeni dönemde de Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yüksek öğretmen okulları döneminde olduğu gibi tarih ve coğrafya öğretmenliği lisans programından mezun olanlardan atanması öngörülmüş, bu amaca yönelik olarak da tarih öğretmenliği lisans programında belirli bir oranda coğrafya, coğrafya öğretmenliği lisans programında ise tarih disipliniyle ilgili derslere yer verilmiştir.

YÖK'ün öğretmen yetiştiren programlar için hazırladığı ilk müfredat programları 1983-1984 öğretim yılından itibaren uygulanmıştır (Sözer, 1992, s. 269-270). Bu ilk programa göre tarih öğretmenliği lisans programında okutulan dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. Eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği lisans programı ders çizelgesi(1983-1984)

Dersler	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Osmanlı Paleografyası I-II-III-IV	2	2	2	2				
İslamiyetten Önce Türk Tarihi I-II	2	2						
Tarih Metodolojisi I-II	2	2						
Eskiçağ (Eski Doğu) Tarihi I-II	2	2						
İslam Tarihi I-II-II-IV	2	2	2	2				
Bizans ve Batı Avrupa Tarihi I-II	2	2						
Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi I-II	2	2						
Osmanlı Tarihi I-II-III-IV-V-VI-VII-VIII	2	2	2	2	2	2	4	4
Genel Coğrafya I-II-III-IV	2	2	2	2				
Türk-İslam Devletleri Tarihi I-II			2	2				
Eskiçağ (eski Batı) Tarihi I-II			2	2				
Türk Moğol İmparatorluğu Tarihi I-II			2	2				
Anadolu Selçukluları Tarihi I-II			2	2				
Ülkeler Coğrafyası I-II-III-IV			2	2	3	3		
Doğu Avrupa Türk Kavimleri Tarihi I-II					2	2		
Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi I-II					2	2		
Anadolu Beylikleri Tarihi I-II					2	2		
Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi I-II					4	4		
Türk Kültür Tarihi I-II							2	2
Yeni ve Yakınçağda Avrupa I-II							2	2
Yeni ve Yakınçağda Türk Devletleri I-II							2	2
Türkiye Coğrafyası I-II							4	4
Eğitime Giriş	3							
Eğitim Sosyolojisi		3						
Eğitim Psikolojisi			3					
Eğitim Programları ve Öğretim Yöntemleri				3				
Eğitimde Ölçme ve değerlendirme					3			
Eğitim Teknolojisi						3		
Rehberlik							3	
Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri							3	
Eğitim Yönetimi								3
Yabancı Dil I-VIII	6	6	4	4	4	4	2	2
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I-VIII	1	1	1	1	1	1	1	1
Türk Dili I-VIII	1	1	1	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi veya Güzel Sanat Dallarından Biri	1	1	1	1	1	1	1	1
Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamaları								1 ay
Toplam	30	30	28	28	25	25	25	22

Kaynak: Kavak vd., 2007, s. 167-168

Tablo 3’te de görüldüğü gibi eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği lisans programlarında sekiz yarıyılta toplam 213 saat ders okutulmakta olup bunun 130 saati (%61.0) alan bilgisi, 27 saati (%12.7) öğretmenlik meslek bilgisi, 56 saati (%26.3) ise genel kültür kategorisindeki derslere ayrılmıştır.

Alan bilgisi kategorisindeki dersler disiplin boyutuyla incelendiğinde 104 (%80) saatinin tarih, 26 (%20) saatinin ise coğrafya disipliniyle ilgili derslere ayrıldığı

görülmektedir. Programda Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamaları adlı, okullarda gerçekleştirilecek bir ay süreli bir öğretmenlik uygulamasına da yer verilmiştir.

Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki dersler bir önceki programla (yüksek öğretmen okulu programı) karşılaştırıldığında haftalık ders saati miktarlarının 3 saate çıkarılmak suretiyle derslerin önemli ölçüde korunduğu, ayrıca Eğitim Teknolojileri isimli yeni bir derse yer verildiği görülmektedir. Tabloda yer alan Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri isimli tek yarıyıl okutulacak 3 saatlik özel öğretim yöntemleri dersi de bu kategoride değerlendirilmiştir.

Programda genel kültür kategorisindeki dersler aynı zamanda ortak zorunlu dersler olarak belirlenmiştir. Yüksek öğretmen okulu programıyla kıyaslandığında Türkçe ve Yabancı Dil derslerine ayrılan sürenin artırıldığı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve Seçmeli Ders (Beden Eğitimi, Resim veya Müzik derslerinden birisi) eklendiği görülmektedir. Programda her yarıyıl 1'er saat Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve Seçmeli (Beden Eğitimi, Resim, Müzik), birinci sınıfta 6'şar, ikinci ve üçüncü sınıflarda 4'er, dördüncü sınıfta ise 2'şer saat Yabancı Dil dersine yer verilmiştir.

Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretmen adayları yetiştirmeye yönelik bu programda alan bilgisi kazandırmaya yönelik derslerin sadece tarih ve coğrafya disiplinlerinden oluştuğu görülmektedir. Bu durum Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlandığı ilk andan itibaren dersin disiplinler arası özelliğine bakışta hâkim olan dar disiplin yaklaşımının öğretmen yetiştirmenin üniversitelere devredildiği bu yeni dönemde de sürdüğü ve programa da yansıtıldığını göstermektedir. Programda Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri isimli bir derse yer verilmiş olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Aynı dönemde sosyal bilgiler öğretmen adayları yetiştiren bir başka program olan coğrafya öğretmenliği lisans programında okutulan derslerin kategori ağırlıkları ile alan bilgisi derslerinin disiplinler yapısının tarih öğretmenliği lisans programıyla benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Coğrafya öğretmenliği lisans programında sekiz yarıyıl toplam 211 saatlik ders okutulmakta olup, bu derslerin 128 (%60.7) saati alan bilgisi, 27 (%12.8) saati öğretmenlik meslek bilgisi, 56 (%26.5) saati ise genel kültür derslerine ayrılmıştır. Alan bilgisi kategorisindeki derslerin 96 (%75) saati coğrafya, 32 (%25) saati ise tarih disipliniyle ilgilidir. Bu programda okutulan meslek bilgisi ile genel kültür kategorisindeki dersler tarih öğretmenliği lisans programı ile aynı olup, tarih programındaki Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri dersi ile Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamalarına bu programda Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri dersi ile Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamaları şeklinde yer verilmiştir (Kavak vd., 2007, s. 163-164).

2. 2. Eğitim Fakültelerinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Açılması

Türkiye'de eğitim fakülteleri bünyesinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ilk olarak 1993 yılında Gazi Üniversitesine bağlı olarak faaliyet sürdüren Kastamonu Eğitim Fakültesinde açılmıştır. 41 kontenjanla eğitim öğretime başlayan bu programa 1994 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 1996 yılında ise Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde açılan programlar eklenmiştir. YÖK 1997 yılında bu üç programa toplam 196 öğrencilik kontenjan vermiştir (ÖSYM, 1997).

Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının hızlı bir şekilde yaygınlaşması YÖK'ün 1997 yılında öğretmen yetiştirme sistemiyle ilgili olarak başlattığı önemli reformların uygulamaya geçirildiği 1998-1999 öğretim yılından itibaren olmuştur. YÖK,

1997 yılından itibaren öğretmen yetiştirme sisteminde 4306 sayılı kanun ile sekiz yıllık zorunlu temel eğitime geçişin yarattığı ilköğretim sınıf ve branş öğretmeni ihtiyacının karşılanmasına yönelik adımları da kapsayan bir dizi radikal reformları uygulamaya sokmaktır. Bu reformların önemli bir ayağını da ilköğretim okullarının ikinci kademelerinde (ortaokullarda) okutulan bazı branş derslerini okutacak öğretmenlerin yetiştirileceği öğretmenlik lisans programlarının açılması oluşturmaktaydı. Bu kapsamda eğitim fakültelerinin bünyelerinde ilköğretim bölümü ve bu bölüme bağlı okulöncesi eğitimi, sınıf öğretmenliği, fen bilgisi eğitimi, matematik eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalları ile bu anabilim dallarına bağlı öğretmenlik lisans programları açılmıştır. İlköğretime yönelik olarak açılan bu öğretmenlik lisans programlarından birisi de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı olmuştur. Bu düzenlemeler kapsamında özellikle kırsal bölgelerde bulunan ilköğretim okullarının branş öğretmeni ihtiyacını daha kolay ve ekonomik bir şekilde çözebilmek amacıyla yan alan uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulamayla Sosyal Bilgiler öğretmenliği için Türkçe öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği için ise Sosyal Bilgiler öğretmenliği yan alan olarak kabul edilmiş ve ders programları ve içerikleri bu doğrultuda düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (YÖK, 1998, s. 3-8).

Bu düzenlemelerin hayata geçirildiği 1998-1999 öğretim yılında 25 eğitim fakültesinde daha sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının açılmasıyla toplam program sayısı 28’e çıkarken aynı öğretim yılında YÖK tarafından bu programlar için toplam 1930 öğrencilik kontenjan verilmiştir (ÖSYM, 1998). Program ve kontenjan sayılarındaki artış daha sonraki süreçte de devam etmiş, 2002 yılında program sayısı 39’a kontenjan sayısı 2552’ye; 2012 yılında ise program sayısı 54’e, kontenjan sayısı ise 3900’a çıkmıştır. 2014 yılında bu programlara verilen kontenjan en üst seviyesine ulaşırken bu 57 programa verilen toplam kontenjan 4034 olmuştur. Bu tarihten sonra programlara verilen kontenjan sayılarında kısıtlama eğilimleri görülse de program sayısı artmaya devam etmiştir. 2023 yılı itibarıyla eğitim fakültelerinin bünyesinde faaliyet gösteren sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı sayısı 64’e ulaşırken bu programlara verilen toplam öğrenci kontenjanı 3342’dir (ÖSYM, 2023).

Öte yandan eğitim fakültelerinde 1997 yılından itibaren ikinci öğretim sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları da açılmaya başlanmıştır. İlk defa 1997 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde açılan sosyal bilgiler öğretmenliği ikinci öğretim programına 52 öğrencilik kontenjan verilmiştir. İkinci öğretim program sayısı 1998 yılında 12’ye, bu programlara verilen toplam kontenjan 1010’a, 2003 yılında program sayısı 18’e, toplam kontenjan sayısı ise 1256’ya çıkmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği ikinci öğretim lisans programı ve kontenjanlarındaki artış devam etmiş ve YÖK’ün bu programlara öğrenci kabulüne izin verdiği son yıl olan 2011 yılında program sayısı 40 toplam kontenjan ise 2824 olmuştur (ÖSYM, 2011). YÖK, eğitim fakültelerinin okul öncesi, özel eğitim ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık programları dışındaki ikinci öğretim programlarına 2012 yılından itibaren kontenjan vermemiş, böylece 2011 yılında kaydolun öğrencilerin mezun olmasıyla birlikte bu programlar kapanmıştır (Saylan, 2013, s. 13).

Eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının açılması MEB’in öğretmen atamalarında esas aldığı mezuniyet programlarıyla ilgili kararlarına da yansımıştır. MEB Talim ve Terbiye Kurulu’nun 1974 yılında aldığı kararda eğitim enstitülerinin Edebiyat ve Tarih-Coğrafya bölümlerinden mezun olanlar ortaokullara Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak atanabiliyordu (MEB, 1974). Öğretmen yetiştirmede yetki ve sorunluluğun üniversitelere devrinden sonra bir süre daha eğitim enstitüsü ve yüksek öğretmen okulu mezunlarının Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak atanmasına devam edilmiştir. Nitekim Talim ve Terbiye Kurulu 1983 yılında eğitim enstitülerinin sosyal

bilgiler bölümü mezunlarının ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenliğine (MEB, 1983); 1985 yılında ise eğitim enstitülerinin Sosyal Bilgiler, Tarih-Coğrafya veya Edebiyat Grubu (Sosyal Bilgileri seçenler) mezunlarının o dönemde Sosyal Bilgiler dersi yerine okutulmaya başlanan Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri derslerini okutmak üzere atanmalarına karar vermiştir (MEB, 1985).

Kurulun 1991 yılında aldığı karara göre ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenliğine eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği ile fen edebiyat fakültelerinin tarih ve coğrafya bölümü mezunları atanabiliyordu (MEB, 1991). 1996 yılında da benzer şekilde Milli Tarih öğretmenliğine eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği ve fen-edebiyat fakültelerinin tarih bölümü; Milli Coğrafya öğretmenliğine ise eğitim fakültelerinin coğrafya öğretmenliği ve fen-edebiyat fakültelerinin coğrafya bölümü mezunlarının atanabilmesine karar verilmiştir (MEB, 1996). Talim ve Terbiye Kurulu, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı mezunlarına ilk defa 2000 yılı kararında yer vermiştir. Bu karara göre Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak atanabilmek için sosyal bilgiler öğretmenliği, tarih öğretmenliği veya coğrafya öğretmenliği lisans programlarının birinden mezun olmak gerekiyordu (MEB, 2000). Bu karar 2009 yılına kadar geçerli olmuş, aynı yıl sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programından mezun olanların sayısının belirli bir düzeye eriştiği de göz önüne alınarak sadece sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı mezunlarının Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak atanabilmesine karar verilmiştir. Bu durum Kurulun daha sonraki kararlarında da aynı şekilde sürdürülmüş ve günümüzde de bu şekilde devam etmektedir (MEB, 2009; MEB, 2014).

2.3. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında Uygulanan Ders Çizelgeleri

2.3.1. İlk Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı (1998)

YÖK tarafından eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için hazırlanan ilk program 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu programa göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında okutulan dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulan dersler (1998)

Dersler	1.		2.		3.		4.	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Sosyal Bilimlere Giriş	2							
İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı	3							
Genel ve Fiziki Coğrafya	4							
Türkçe I: Yazılı Anlatım Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	2						
Yabancı Dil I-II	3	3						
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I-II	2	2						
Öğretmenlik Mesleğine Giriş	3							
Felsefeye Giriş		2						
Ortaçağ Tarihi ve Uygarlığı		4						
Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya		4						
Okul Deneyimi I		1+4					1+4	
İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü			2					
Ülkeler Coğrafyası			2					
Sosyolojiye Giriş			2					
Türk Edebiyatı I: Eski Türk ve Türk Halk Edebiyatı			2					

Edebiyat Bilgi ve Teorileri			2					
Türk Dili I: Ses ve Şekil Bilgisi			3					
Bilgisayar			2+2					
Gelişim ve Öğrenme			3					
Osmanlı Tarihi			4					
Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası			2					
Psikolojiye Giriş			2					
Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İnc.			2					
Türk Edebiyatı II: Yeni Türk Edebiyatı			2					
Türk Dili II: Cümle ve Metin Bilgisi			3					
Konuşma ve Yazma Eğitimi			2+2					
Öğretimde Planlama ve Değerlendirme			3+2					
Cumhuriyet Tarihi				2				
Türkiye Fiziki Coğrafyası				2				
Siyasal Düşünce Tarihi				2				
Ekonomiye Giriş				2				
Vatandaşlık Bilgisi I- II				2	2			
Arkeoloji ve Sanat Tarihi				2				
Çocuk Edebiyatı				3				
Öğretim Teknolojileri ve Materyal geliştirme				2+2				
Çağdaş Dünya Tarihi					3			
Siyasi Coğrafya					2			
Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri					2			
Türkçe Öğretimi					2+2			
Sınıf Yönetimi					2+2			
Özel Öğretim Yöntemleri I- II					2+2	2+2		
Seçmeli I-II-III					2	2	2	
Vatandaşlık Eğitimi Semineri						2		
Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi						2+2		
Çevre Sorunları Coğrafyası						2		
Günümüz Dünya Sorunları								2
İnsan İlişkileri ve İletişim								2
Rehberlik								3
Öğretmenlik Uygulaması								2+6
Toplam	19	22	20	24	19	23	19	17

Kaynak: YÖK, 1998, s. 163-164

Tablo 4’te de görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında sekiz yarıyılıda toplam 163 saat ders okutulmakta olup, bu derslerin 93 (%57.1) saati Sosyal Bilgiler ve Türkçe alan bilgisi derslerine, 52 (%31.9) saati öğretmenlik meslek bilgisi (Sosyal Bilgiler ve Türkçe alan eğitimine yönelik dersler dâhil) derslerine, 18 (%11) saati ise genel kültür kategorisindeki derslere ayrılmıştır. Alan bilgisi kategorisine ayrılan toplam 93 saatlik dersin 74 (%79.6) saati Sosyal Bilgiler disiplinleriyle ilgili derslere ayrılırken 19 (%20.4) saati yan alan olan Türkçe ile ilgili derslere ayrılmıştır.

Programda okutulan dersler disiplinler açısından önceki programların aksine büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu çerçevede tarih ve coğrafya disiplinlerinin yanı sıra Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası doğasına uygun olarak felsefe, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi, vatandaşlık bilgisi, arkeoloji, sanat tarihi, çevre bilgisi ve insan ilişkileri ve iletişim disiplin veya konu alanlarıyla ilgili derslere de yer verilmiştir. Programda ayrıca Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak Sosyal Bilimlere Giriş, Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Konu Alanı Ders Kitabı İncelemeleri gibi derslere de yer verilmiştir.

Öğretmenlik lisans (ve tezsiz yüksek lisans) programlarına 1997 yılı düzenlemesiyle getirilen en önemli yeniliklerden birisi öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğretmenlik mesleğini merkeze alan yeni bir bakış açısıyla belirlenmiş olması, başka bir ifadeyle öğretmen adaylarına pedagojik alan bilgisi kazandırmanın ön planda tutulmasıdır. Bu düzenlemeyle öğretmen adaylarının okul uygulamaları üç yarıyla yayılmış, alanın özel öğretim yöntemleri ile ilgili derslerinin program içindeki ağırlığı artırılmış, programda alana özgü öğretim materyali geliştirme ve kullanma ile ders kitabı incelemeye yönelik derslere yer verilmiştir. Bu programda önceki programlarda geleneksel olarak yer verilen genel pedagojik bilgi kazandırmaya yönelik derslerin yerine öğretmen adaylarının öğrenme-öğretme sürecinde ihtiyaç duyacakları öğretmenlik bilgi ve becerilerini kazandırmaya yönelik derslere ağırlık verilmiştir. Bu dersler için uygulama saatlerinin de ayrılmış olması öğretmen adaylarının derslerde bu bilgi ve becerileri uygulayarak öğrenmelerine olanak sağlamıştır.

Genel kültür kategorisindeki zorunlu ortak derslere bu programda sadece birinci sınıfta yer verilmiştir. Bu derslerden Türkçe dersine Sözlü Anlatım ve Yazılı Anlatım olmak üzere birinci sınıfın her iki yarıyılında 2'şer saat, Yabancı Dil dersine her iki yarıyılında 3'er saat, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine ise her iki yarıyılında 2'şer saat ayrılmıştır.

2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında 2006 Yılı Düzenlemesi

YÖK öğretmenlik lisans programlarında uygulanan ders çizelgeleri ve içeriklerinde 2006 yılında bir dizi değişiklik gerçekleştirmiştir. Program kitapçığında bu değişikliklere gerekçe olarak öğretmenlik lisans programlarının aradan geçen sekiz yıllık sürede çağın gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip öğretmenler yetiştirmedeki yeterliliklerinin tartışmalı hale gelmesi ve eğitim fakültelerinin Türkiye'nin 2003 yılında dâhil olduğu Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (European Higher Education Area) öngördüğü standartlara kavuşturulması gösterilmektedir (YÖK, 2007, s. 7).

Bu düzenlemeler kapsamında diğer öğretmenlik lisans programları gibi sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının da ders çizelgesi ve içeriklerinde değişiklikler gerçekleştirilmiş, ayrıca ilköğretime öğretmen yetiştiren programlarında uygulanan yan alan uygulamasına son verildiğinden sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarından da Türkçenin yan alan olma uygulaması kaldırılmıştır. Tüm bu düzenlemeler 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu düzenleme sonrasında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulmaya başlanan dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulan dersler (2006)

Dersler	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Sosyal Bilgilerin Temelleri	2							
Sosyal Psikoloji	2							
Arkeoloji	2							
Sosyoloji	2							
Türkçe I: Yazılı Anlatım- Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	2						
Bilgisayar I-II	2+2	2+2						
Yabancı Dil I-II	3	3						
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I-II	2	2						
Eğitim Bilimine Giriş	3							
Genel Fiziki Coğrafya		4						

Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı		2						
Felsefe		2						
Ekonomi		2						
Türkiye Fiziki Coğrafyası			2					
İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü			2					
Siyaset Bilimine Giriş			2					
Temel Hukuk			2					
Sanat ve Estetik			2					
Alan Seçmeli I-II			2	2				
Bilimsel Araştırma Yöntemleri			2					
Genel Kültür Seçmeli I-II-III			2		2	2		
Eğitim Psikolojisi			3					
Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya				4				
Antropoloji				2				
Ortaçağ Tarihi				4				
Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme				2				
Vatandaşlık Bilgisi				2				
Türk Eğitim Tarihi				2				
Öğretim İlke ve Yöntemleri				3				
Meslek Bilgisi Seçmeli I-II				2				2
Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I-II					2	2		
Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası					2			
Yeni ve Yakınçağ Tarihi					2			
İnsan Hakları ve Demokrasi					2			
Ülkeler Coğrafyası					2			
Topluma Hizmet Uygulamaları					1+2			
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı					2+2			
Sınıf Yönetimi					2			
Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi						2		
İnsan İlişkileri ve İletişim						2		
Çağdaş Dünya Tarihi						2		
Siyasi Coğrafya						2		
Ölçme ve Değerlendirme						3		
Özel Öğretim Yöntemleri I-II						2+2	2+2	
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi						2		
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I-II							2	2
Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri							2+2	
Günümüz Dünya Sorunları							2	
Program Geliştirme							2	
Özel Eğitim							2	
Okul Deneyimi							1+4	
Sosyal Proje Geliştirme								1+2
Drama								2+2
Rehberlik								3
Öğretmenlik Uygulaması								2+6
Toplam	22	21	19	23	21	21	21	22

Kaynak: YÖK, 2007

Tablo 5’te de görüldüğü gibi 2006 yılında hazırlanan ders çizelgesine göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında sekiz yarıyılta toplam 170 saat ders okutulmaktadır. Bu ders saatlerinin 35 saati (%20.6) genel kültür, 52 saati (%30.6) öğretmenlik meslek bilgisi, 83 saati (%48.9) ise alan bilgisi kategorisindeki derslere ayrılmıştır. Bu oranlar bir önceki (1997) programla karşılaştırıldığında genel kültür

kategorisine ait derslerin ağırlığında yaklaşık % 10'luk, alan bilgisi derslerinin ağırlığında ise %3.5'luk bir artış sağlandığı; öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslerin ağırlığında ise kayda değer bir değişiklik olmadığı anlaşılmaktadır.

Program alan bilgisi dersleri boyutuyla incelendiğinde tarih ve coğrafya disiplinleriyle ilgili derslerin program içindeki ağırlıklarının genel olarak korunduğu; önceki programdan Siyasal Düşünce Tarihi ve Çevre Sorunları Coğrafyası isimli derslerin çıkarıldığı buna karşılık programa Yeni ve Yakınçağ Tarihi isimli 2 saatlik yeni bir ders eklendiği anlaşılmaktadır. Yeni programda ayrıca 2 saatlik Cumhuriyet Tarihi dersinin ismi Türkiye Cumhuriyeti Tarihi olarak değiştirilerek iki yarıyılık 2'şer saatlik bir ders haline getirilmiş, Çağdaş Dünya Tarihi dersinin 3 saat olan haftalık ders saati miktarı ise 2 saate indirilmiştir. Doğrudan Sosyal Bilgiler dersinin doğasına ilişkin derslerden Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebi Metinlerin İncelenmesi dersi 2006 programında olduğu gibi korunurken, Sosyal Bilimlere Giriş dersinin yerine Sosyal Bilgilerin Temelleri isimli derse yer verilmiş, Konu Alanı Ders Kitabı İncelemeleri dersinin ismi ise Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri şeklinde değiştirilmiştir. Programda ayrıca Drama ve Sosyal Proje Geliştirme isimli iki dersin yanı sıra 2'şer saatlik iki adet alan seçmeli dersine de yer verilmiştir.

Yeni programda ad ve içeriklerinde gerçekleştirilen küçük değişiklikler ile Felsefe, Sosyoloji, Ekonomi ve İnsan İlişkileri ve İletişim dersleri korunurken, Vatandaşlık Bilgisi ile ilgili derslerin sayı ve haftalık ders saatleri azaltılmış, Psikolojiye Giriş isimli dersin yerine Sosyal Psikoloji, Arkeoloji ve Sanat Tarihi dersinin yerine ise Arkeoloji ve Sanat ve Estetik olmak üzere iki farklı derse yer verilmiştir. Bu programda daha önceki programlarda bulunmayan Siyaset Bilimine Giriş, Temel Hukuk, Antropoloji ve İnsan Hakları ve Demokrasi isimli derslere yer verilmek suretiyle sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının disiplinler arası yapısı o zamana kadar hiç olmadığı kadar genişletilmiş ve zenginleştirilmiştir. Bu, disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgilerin doğasıyla uyumlu yerinde bir adım olmuştur.

2006 programında meslek bilgisi kategorisindeki derslerin yapısındaki değişime bakıldığında en dikkat çekici özelliğin 1997 düzenlemesiyle öğretmen yetiştirme programlarına yerleştirilmeye çalışılan öğrenme-öğretme odaklı olarak öğretmen adaylarına pedagojik alan bilgisi kazandırmayı önceleyen ders yapısının terkedilerek yerine 1997 öncesinde olduğu gibi klasik teorik genel pedagoji derslerinin getirilmiş olmasıdır. Bu kapsamda 2006 programında Öğretmenlik Mesleğine Giriş dersinin yerine Eğitim Bilimine Giriş, Gelişim ve Öğrenme dersinin yerine Eğitim Psikolojisi, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinin yerine Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ölçme ve Değerlendirme gibi derslere yer verilmiştir. Yeni programda önceden iki yarıyıl olan Okul Deneyimi isimli uygulama tek yarıyla, 4 saatlik Sınıf Yönetimi dersi ise uygulamalı 2 saati kaldırılarak 2 saate indirilmiştir. Programa ayrıca Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Program Geliştirme ve Özel Eğitim isimli 2'şer saatlik üç dersin yanı sıra 2'şer saatlik iki de seçmeli ders eklenmiştir. Özellikle birinci sınıfın ikinci yarıyılında okutulan Okul Deneyimi I dersine yer verilmemiş olması öğretmen adaylarının okul uygulamalarını olumsuz etkileyecek bir düzenleme olmuştur.

Programda genel kültür kategorisindeki derslerden Türkçe I-II (Yazılı Anlatım-Sözlü Anlatım), Yabancı Dil I-II ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I-II dersleri önceden olduğu şekilde korunurken, Bilgisayar I-II derslerinin haftalık ders saatleri 2'den 4'e çıkarılmış, ayrıca programa önceden bulunmayan Bilimsel Araştırma Yöntemleri (2 saat), Türk Eğitim Tarihi (2 saat) ve Toplum Hizmet Uygulamaları (3 saat) isimli dersler eklenmiştir. Programda genel kültür kategorisinde 2'şer saatlik üç seçmeli derse de yer verilmiştir.

2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında 2018 Yılı Düzenlemesi

YÖK, 2018 yılında “eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanındaki gelişmeler, Türk eğitim sisteminde gerçekleştirilen yapısal değişiklikler, toplumsal ihtiyaç ve taleplerdeki değişimler, farklı üniversite ve fakültelelere bağlı programlar arasındaki kredi ve AKTS uyumsuzluklarını giderme ve Bologna Süreci’ne uyum sağlama gibi gerekçelerle (YÖK, 2018a) öğretmenlik lisans programlarını yeniden güncellemiştir.

Güncelleme ile genel olarak öğretmenlik lisans programlarında okutulan dersler yaklaşık %10 oranında azaltılırken seçmeli derslerin program içindeki ağırlığı ortalama %25 seviyesine çıkarılmış, ayrıca önceki programlarda yetersiz de olsa mevcut olan uygulamalı ders saatleri tamamen kaldırılmıştır. Bahsedilen bu değişiklikler sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarına da yansıtılmış ve 2018-2019 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu düzenleme ile sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanmaya başlanan ders çizelgesi aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders çizelgesi (2018)

Dersler	1		2		3		4	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Eğitime Giriş	2							
Eğitim Psikolojisi	2							
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1-2	2	2						
Yabancı Dil 1-2	2	2						
Türk Dili 1-2	3	3						
Bilişim Teknolojileri	3							
Sosyal Bilgilerin Temelleri	2							
Genel Fiziki Coğrafya	2							
Eğitim Sosyolojisi		2						
Eğitim Felsefesi		2						
Siyaset Bilimi		2						
İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü		2						
Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi		2						
Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya		2						
Türk Eğitim Tarihi			2					
Öğretim İlke ve Yöntemleri			2					
Meslek Bilgisi Seçmeli 1- 2-3-4-5-6			2	2	2	2	2	2
Genel Kültür Seçmeli 1- 2-3-4			2	2	2	2		
Alan Eğitimi Seçmeli 1-2-3-4-5-6			2	2	2	2	2	2
Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretme Yaklaşımları			2					
Türkiye’nin Fiziki Coğrafyası			2					
İlk Türk İslam Devletleri Tarihi			2					
Ortaçağ Tarihi			2					
Öğretim Teknolojileri				2				
Eğitimde Araştırma Yöntemleri				2				
Topluma Hizmet Uygulamaları				1+2				
Sosyal Bilgiler Öğretim Programları				2				
Bilim, Teknoloji ve Toplum				2				
Vatandaşlık Bilgisi				2				
Türkiye’nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası				2				
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi					2			
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme					2			
Osmanlı Tarihi 1-2					2	2		

Yeni ve Yakınçağ Tarihi					2			
Sosyal Bilgiler Öğretimi 1-2					3	3		
Eğitimde Ahlak ve Etik						2		
Sınıf Yönetimi						2		
Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat						2		
Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği						2		
Öğretmenlik Uygulaması 1-2							2+6	2+6
Okullarda Rehberlik							2	
Afetler ve Afet Yönetimi							2	
Sanat ve Müze Eğitimi							2	
Medya Okur Yazarlığı Eğitimi							2	
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1-2							2	2
Özel Eğitim ve Kaynaştırma								2
İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi								2
Karakter ve Değer Eğitimi								2
Toplam	18	19	18	21	17	19	22	20

Kaynak: YÖK, 2018b, s. 2

Tablo 6’da da görüldüğü gibi yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında alan bilgisi (alan eğitimi) kategorisindeki derslere 68 saat (%44.1), meslek bilgisi derslerine 58 saat (%37.7), genel kültür derslerine ise 28 saat (%18.2) ayrılmıştır. Böylece 2006 programını oluşturan toplam 170 ders saati bu programda 156 saate indirilerek yaklaşık %8.2 oranında bir azalma sağlanmıştır. Bu azalma daha çok alan bilgisi ve genel kültür kategorisi derslerinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre alan bilgisi (alan eğitimi) derslerine ayrılan ders saati 83’ten 68’e (%18’lik azalma), genel kültür derslerine ayrılan ders saati ise 35’ten 28’e (%20’lik azalma) indirilmiştir. Buna karşılık meslek bilgisi kategorisindeki derslerin toplam ders saati 52’den 58’e çıkarılarak %11.6 oranında bir artış sağlanmıştır.

2006 programında alan ve alan eğitimi ders kategorisindeki 34 zorunlu, 2 seçmeli toplam 36 ders bulunmaktayken bu programda 28 zorunlu 6’sı seçmeli olmak üzere 34 derse yer verilmiştir. Aynı şekilde 2006 programında genel kültür kategorisinde 12 olan ders sayısı yeni programda değişmemiş, sadece seçmeli ders sayısı 2’den 4’e çıkarılmıştır. Meslek bilgisi kategorisinde toplam ders saati miktarında olduğu gibi ders sayısında da artış gerçekleşmiştir. Buna göre 2006 programında 14 zorunlu, 2 seçmeli olmak üzere 16 olan toplam ders sayısı 2018 programında 16 zorunlu, 6 seçmeli olmak üzere toplam 22’ye çıkarılmıştır. Genel olarak bakıldığında ise 2006 programında toplamda 59 zorunlu, 7 seçmeli olmak üzere 66 ders bulunuyorken 2018 programında bu sayı 52 zorunlu, 16 seçmeli olmak üzere toplam 68’ çıkmıştır. 2018 değişikliğiyle programda okutulan ders sayısı ve çeşidi artarken toplam ders saati miktarında yaklaşık % 10’luk azalma derslere ayrılan haftalık ders saati miktarı azaltılarak sağlanmıştır. Nitekim yeni programda bazı özel nitelikli ve uygulamalı dersler dışında her derse haftada 2 saat ayrılmıştır.

Programdaki alan eğitimi kategorisindeki dersler incelendiğinde önceki programda bulunan Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı ile Çağdaş Dünya Tarihi derslerinin çıkarıldığı, 4 saatlik Ortaçağ Tarihi dersinin içeriği yeniden düzenlenerek 2 saate indirildiği ayrıca önceki programda olmayan İlk Türk İslam Devletleri Tarihi isimli bir ders eklendiği görülmektedir. Programda tarih disiplini ile ilgili diğer derslerin içeriklerinde ve isimlerinde kısmi değişiklikler gerçekleştirilerek korunmuştur. Alan eğitimi kategorisinde yer alan coğrafya disipliniyle ilgili derslerden Türkiye’nin Fiziki Coğrafyası ve Türkiye’nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası dersleri olduğu gibi korunurken Genel Fiziki Coğrafya ile Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya derslerinin haftalık ders saatleri 4 saatten 2 saate indirilmiştir. Siyasi Coğrafya dersine içeriği güncellenerek Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği adıyla yer verilirken Ülkeler

Coğrafyası dersi programdan çıkarılmıştır. Programa daha önce bulunmayan Afetler ve Afet Yönetimi isimli bir ders de eklenmiştir.

Programda Sosyal Bilgiler dersini kapsamındaki diğer disiplinlerle ilgili derslerden Vatandaşlık Bilgisi ve Günümüz Dünya Sorunları dersleri korunurken Felsefe, Ekonomi, Temel Hukuk ve İnsan İlişkileri ve İletişim dersleri programdan çıkarılmıştır. Yeni programda Siyaset Bilimine Giriş dersine Siyaset Bilimi, Sanat ve Estetik dersine Sanat ve Müze Eğitimi, Antropoloji dersine Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi, İnsan Hakları ve Demokrasi dersine İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Bilim Teknoloji ve Sosyal Değişme dersine Bilim, Teknoloji ve Toplum şeklindeki yeni isim ve güncellenmiş içerikleriyle yer verilmiştir. Genel olarak 2018 programının disiplinler arası yapısının 2006 programına kıyasla bir ölçüde daraltıldığı söylenebilir.

Sosyal bilgilere özgü derslerden olan Sosyal Bilgilerin Temelleri programda yerini korurken Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri dersine Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat adıyla yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri isimli 4 saatlik ders zorunlu dersler arasından çıkarılırken programa Medya Okuryazarlığı ile Karakter ve Değer Eğitimi isimli iki ders eklenmiştir.

Öğretmen adaylarına pedagojik alan bilgisi kazandırmaya yönelik derslerden 4’er saatlik Özel Öğretim Yöntemleri I ve Özel Öğretim Yöntemleri II dersleri programdan çıkarılarak yerine 3’er saatlik Sosyal Bilgiler Öğretimi 1 ve Sosyal Bilgiler Öğretimi 2 isimli dersler eklenirken ayrıca daha önce bulunmayan Sosyal Bilgiler Öğrenme Öğretme Yaklaşımları ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları adlı iki derse de yer verilmiştir. Programda alan eğitimi kategorisinde üçüncü yarıyıldan itibaren her yarıyıldaki bir ders seçmek kaydıyla altı seçmeli derse de yer verilmiştir.

Meslek bilgisi kategorisi derslerinden Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Eğitim Bilimine Giriş ve Ölçme ve Değerlendirme derslerinin ad ve içerikleri güncellenerek yeni programda Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Eğitime Giriş ve Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme isimleriyle yer verilmiştir. Öğretim İlke ve Yöntemleri, Sınıf Yönetimi, Eğitim Psikolojisi ve Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi derslerinin isimleri aynen korunmakla birlikte içeriklerinde güncellemeler yapılmıştır. Programda Özel Eğitim dersinin yerine Özel Eğitim ve Kaynaştırma, Rehberlik dersinin yerine Okullarda Rehberlik, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersinin yerine ise Öğretim Teknolojileri dersine yer verilmiştir. 2006 yılında tek yarıyıla indirilen Okul Deneyimi dersi yeni programda tamamen kaldırılmış, buna karşılık daha önce tek yarıyıl okutulan Okul Deneyimi dersi ise iki yarıyılılık bir ders haline getirilmiştir. Programa önceki programda bulunmayan Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi ve Eğitimde Ahlak ve Etik derslerine yer verilirken, genel kültür kategorisindeki derslerden Türk Eğitim Tarihi dersi meslek bilgisi kategorisine aktarılmıştır. Meslek bilgisi derslerinin uygulamalı ders saatleri kaldırılarak (Öğretmenlik Uygulaması 1 ve Öğretmenlik Uygulaması 2 dersleri hariç) her dersin haftalık ders saati miktarı 2 saat olarak belirlenmiştir. Programda ayrıca meslek bilgisi kategorisinde üçüncü yarıyıldan itibaren her yarıyıldaki bir olmak üzere altı seçmeli derse de yer verilmiştir.

Programda, daha önceki programda yer alan Türkçe I ve Türkçe II derslerine Türk Dili 1 ve Türk Dili 2 isimleriyle yer verilmiş ve haftalık ders saati miktarları 2’den 3’e çıkarılmıştır. Yine önceden iki yarıyıl ve haftada 4’er saat okutulan Bilgisayar I ve Bilgisayar II dersleri kaldırılarak yerine tek dönemlik ve 3 saatlik Bilişim Teknolojileri dersi konulmuştur. Genel kültür kategorisindeki diğer bir ders olan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II dersine olduğu gibi yer verilirken, Toplum Hizmet Uygulamaları dersinin içeriği yeniden düzenlenerek bütün

programlarda okutulan ortak bir ders haline getirilmiştir. Programda ayrıca genel kültür kategorisinde dört seçmeli derse yer verilmiştir.

2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında Öğretmenlik Uygulaması ve Toplum Hizmet Uygulaması dersleri dışındaki uygulama ders saatleri tamamen kaldırılmıştır. Başka bir ifadeyle 2006 programında toplam 28 (%16.5) uygulama saatine yer verilmişken 2018 programında 14(%9.1) saate düşürülmüştür. Bu da yaklaşık %50'lik bir azalma anlamına gelmektedir. 2006 programında uygulamanın artırılması adına yapılan tek şey 1 saat teorik 4 saat okul uygulamasından oluşan Okul Deneyimi dersinin kaldırılarak yerine 2 saat teorik ve 6 saat okul uygulamasından oluşan Öğretmenlik Uygulaması 2 dersinin programa eklenmiş olmasıdır. YÖK'ün hazırladığı program tanıtım kitapçığında her ne kadar "Derslerin haftalık ders çizelgelerinde uygulama saatine yer verilmemesi, bu derslerde uygulama yapılmayacağı anlamına gelmemekte olup uygulama ders saati/kredisi verilmese de dersin amaçları doğrultusunda öğrenciler, çeşitli ortamlarda (okul, sınıf, çevre, laboratuvar vb.) dersle ilgili gözlem ve uygulama yapmaya teşvik edilmelidir." (YÖK, 2018, s. 22) şeklinde bir açıklamaya yer verilmiş olsa gerek uygulama saatlerinin programda gösterilmemiş olması gerekse derslere ayrılan ders saati miktarlarının zaten oldukça azaltılmış olması pratikte uygulama yapılmasını olanaksız hale getirmektedir.

YÖK, 2018 yılında gerçekleştirilen program güncellemesinin gerekçelerinden birisi olarak Bologna Sürecinin yükseköğretim müfredatında seçmeli ders oranının en az %25 düzeyinde olması standardına uyum sağlamak olduğunu belirtmiştir (YÖK, 2018a). Bu nedenle de program güncellenmesinde seçmeli derslere ilişkin getirilen yenilikler önemli bir yer tutmaktadır. Yeni programda seçmeli derslerin toplam program içerisindeki ağırlığı %8.2'den %20.1'e çıkarılmıştır. Başka bir ifadeyle bir önceki programa oranla seçmeli derslere ayrılan ders saati miktarı yaklaşık iki buçuk kat artırılmıştır. Programda her öğrenci lisans öğrenimi süresince alan eğitimi ve meslek bilgisi kategorilerinde III-VIII. yarıyıllarda her yarıyıldaki bir ders olmak üzere 6'şar; genel kültür kategorisinde ise 4 seçmeli ders alması öngörülmüştür. YÖK program içerisinde seçmeli ders sayısını artırmakla birlikte seçmeli derslerle ilgili inisiyatifi tam olarak eğitim fakültelerine bırakmamış, seçmeli dersleri belirlemiş ve program kitapçığında liste halinde göstermiştir. Programda meslek bilgisi ve alan eğitimi kategorilerinde konu alanının öğretime yönelik olmak kaydıyla belirlenecek en fazla altı seçmeli dersin YÖK onayı alındıktan sonra seçmeli ders havuzuna eklenebileceği, genel kültür kategorisinde ise herhangi bir kısıt ve YÖK onayı aranmadan yeni dersler eklenebileceği hususlarının altı çizilmiştir (YÖK, 2018a, s. 21).

Programda her üç ders kategorisinde yer verilen seçmeli dersler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında seçmeli ders havuzunda yer alan dersler (2018)

SEÇMELİ DERSLER	
Alan Eğitimi Seçmeli Dersleri	Çevre Eğitimi, Günümüz Dünya Sorunları, Harita Bilgisi ve Uygulamaları, Küreselleşme ve Toplum, Sınıf İçi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Çocuk Oyunları, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih, Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri, Türk Hukuk Sistemi, Türkiye'nin Ekonomik Yapısı
	Açık ve Uzaktan Öğrenme, Çocuk Psikolojisi, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite

Meslek Bilgisi Seçmeli Dersleri	Bozukluğu, Eğitim Hukuku, Eğitim Antropolojisi, Eğitim Tarihi, Eğitimde Drama, Eğitimde Program Dışı Etkinlikler, Eğitimde Program Geliştirme, Eğitimde Proje Hazırlama, Eleştirel ve Analitik Düşünme, Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi, Kapsayıcı Eğitim, Karşılaştırmalı Eğitim, Mikro Öğretim, Müze Eğitimi Okul Dışı Öğrenme Ortamları, Öğrenme Güçlüğü, Öğretimi, Bireyselleştirme ve Uyarılama, Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim, Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme
Genel Kültür Seçmeli Dersleri	Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele, Beslenme ve Sağlık, Bilim Tarihi ve Felsefesi, Bilim ve Araştırma Etiği, Ekonomi ve Girişimcilik, Geleneksel Türk El Sanatları, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, İnsan İlişkileri ve İletişim, Kariyer Planlama ve Geliştirme, Kültür ve Dil, Medya Okuryazarlığı, Mesleki İngilizce, Sanat ve Estetik, Türk Halk Oyunları, Türk İşaret Dili, Türk Kültür Coğrafyası, Türk Musikisi, Türk Sanatı Tarihi

Kaynak: YÖK, 2018b, s. 15-25.

Tablo 7’de de görüleceği üzere seçmeli ders havuzunda alan eğitimi kategorisinde 13, meslek bilgisi kategorisinde 21, genel kültür kategorisinde ise 18 derse yer verilmiştir. Alan eğitimi kategorisinde yer alan derslerin bazıları daha önceki programda yer alan zorunlu derslerden oluşmaktadır. Bu derslerden Sanat ve Estetik, İnsan İlişkileri ve İletişim, Günümüz Dünya Sorunları derslerine olduğu gibi, Temel Hukuk dersine Türk Hukuk Sistemi, Ekonomi dersine Ekonomi ve Girişimcilik, Drama dersine ise Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama şeklinde yer verilmiştir. Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi ikiye ayrılarak öğretim teknolojileriyle ilgili boyutu Öğretim Teknolojileri adıyla meslek bilgisi zorunlu dersi haline getirilirken materyal tasarımı boyutu Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı ismiyle ve yeni içeriğiyle alan eğitimi seçmeli dersleri içerisinde yer verilmiştir.

Meslek bilgisi kategorisinde yer verilen derslerin önemli ölçüde eğitime ilişkin genel bilgi ve kültür kazanmaya yönelik teorik derslerden oluştuğu görülmektedir. Bu dersler arasında Müze Eğitimi ve Okul Dışı Öğrenme Ortamları derslerinin Sosyal Bilgiler dersiyle doğrudan ilgili dersler olduğu için alan eğitimi seçmeli dersleri içerisine alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Genel kültür kategorisinde ise 18 seçmeli derse yer verilmiş olup bu dersler geniş bir yelpazede öğrencilerin ilgi alanlarına hitap edecek şekilde belirlenmiştir. Bu dersler içerisinde yer alan İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, İnsan İlişkileri ve İletişim ve Medya Okuryazarlığı dersleriyle benzer isim ve içerikli dersler sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulan zorunlu dersler arasında yer aldığından bu seçmeli derslerin sosyal bilgiler öğretmenliği programının seçmeli listesinden çıkarılmasının, İnsan İlişkileri ve İletişim dersinin ise alan eğitimi seçmeli dersleri arasına alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de 1968 yılından itibaren ilkokullarda (4. ve 5. sınıflar), 1974-1975 öğretim yılından itibaren ise ortaokullarda Sosyal Bilgileri derslerinin okutulmaya başlanmasından sonra bu dersleri okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi husus gündeme gelmiştir. İlkokullarda sınıf bütünlüğü esas olduğundan diğer tüm dersler gibi Sosyal Bilgiler dersini de sınıf öğretmenleri okuttukları için ilk öğretmen okullarının ve daha sonraki süreçte sınıf öğretmeni yetiştiren iki yıllık eğitim enstitülerinin programlarına sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili dersler eklenmiştir.

Türkiye’de sosyal bilgiler kavramı ilk kullanıldığı andan itibaren Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularının bir birleşimi olarak görülmüştür. Sosyal bilgilere disiplin açısından bu dar bakış açısı 1997 yılında ilk defa bu branşı okutacak öğretmenleri yetiştirecek programların açılmasına karar verinceye kadar devam etmiş ve bu süreçte sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme ve atama politikalarını biçimlendirmiştir. Sosyal Bilgiler dersini ayrı bir branş ve uzmanlık alanı görmeyen bu yaklaşımın sonucu olarak bu öğretmenleri yetiştirecek ayrı öğretmenlik programlarının açılması yerine bu ihtiyacın tarih ve coğrafya öğretmeni yetiştiren program mezunlarından karşılanması yoluna gidilmiştir. Bu amaçla da tarih öğretmenliği programlarına belli düzeyde coğrafya, coğrafya öğretmenliği programlarına ise tarih ile ilgili dersler eklenmiştir. Eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okullarının programlarıyla çizilen bu çerçevede öğretmen yetiştirme misyonunun YÖK’e devredilmesinden sonra eğitim fakültelerinde de 1997 yılına kadar sürdürülmüştür.

Ortaokul Sosyal Bilgiler dersinin ayrı bir branş, sosyal bilgiler öğretmenliğinin ise kendine özgü özelliklere sahip ayrı bir uzmanlık alanı olduğu düşüncesi 1990’lı yılların başlarından itibaren kabul edilmeye başlanmış, bunun bir yansıması olarak 1993 yılında ilk defa Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi bünyesinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı açılmıştır. Bu programa 1994 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 1996 yılında ise Konya Selçuk Üniversitesi eğitim fakültelerinin bünyesinde açılanlar eklenmiştir. 1997 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde ilk defa ikinci öğretim sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı da açılmış olup, 1998-1999 öğretim yılından itibaren gerek birinci öğretim gerekse ikinci öğretim programların sayı ve kontenjanlarında hızlı bir artış gerçekleşmiştir. İkinci öğretim sosyal bilgiler öğretmenliği programlarına öğrenci alımının yapıldığı son yıl olan 2011-2012 öğretim yılında program sayısı 40, bu programlara o yıl için verilen öğrenci kontenjanı sayısı 2824’e ulaşmıştır. 2023 yılında (birinci öğretim) sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı sayısı 64, bu programlara verilen toplam öğrenci kontenjanı 3342’dir.

Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasından sonra bu dersi okutacak öğretmenler sırasıyla eğitim enstitülerinin Edebiyat Grubu Bölümü ile Tarih-Coğrafya Bölümü (1974), eğitim enstitülerinin Tarih-Coğrafya ve Edebiyat Grubu (Sosyal bilgiler seçenler) (1985), eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği ile fen-edebiyat fakültelerinin Tarih ve Coğrafya bölümlerinden (1991, 1996) mezun olanlar arasından atanmıştır. MEB Talim ve Terbiye Kurulu kararlarında ilk defa 2000 yılında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı mezunlarına yer verilmiştir. Bu karara göre sosyal bilgiler öğretmenliğine eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği, coğrafya öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarından mezun olanlar atanabilecekti. 2009 yılında ise sosyal bilgiler öğretmenliğine sadece bu program mezunlarının atanmasına karar verilmiş olup, bu yöndeki uygulama günümüzde de sürmektedir.

1997 yılında YÖK’ün öğretmen yetiştirme sisteminde önemli değişiklikler gerçekleştirdiği yeniden yapılandırma çerçevesinde ilk defa ilköğretim branş öğretmenlikleri için öğretmenlik lisans programları açılmasına karar verilmiştir. Yeni açılan bu programlarda okutulacak dersler ve ders içerikleri de öğretmen yetiştirme alanındaki çağdaş gelişmeler ışığında hazırlanmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında ilköğretim branş öğretmenlikleri için yan alan uygulaması da getirilmiş ve sosyal bilgiler öğretmenleri için Türkçe yan alan haline getirilmiştir. Öğretmen yetiştirme sistemindeki bu radikal değişikliğin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarına önemli bir etkisi sosyal bilgilerin disiplinler arası doğasının öğretim programlarına yansıtılarak programın geleneksel olarak sadece tarih ve coğrafya disiplinlerinden ibaret görülen yapısını daha

pek çok sosyal bilim disiplininin eklenmesiyle genişletilmesi ve zenginleştirilmesi olmuştur. Bu çerçevede programa bu iki disiplinin dışında Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Vatandaşlık Bilgisi, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Çevre Bilgisi, İnsan İlişkiler ve İletişim gibi farklı sosyal bilim disiplini ve konu alanlarıyla ilgili dersler eklenmiştir. Program bu kavram açıkça kullanılsa da öğretmen adaylarının pedagojik alan bilgilerini geliştirmeye, onların öğretmenlik yaparken ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu amaçla o zamana kadar öğretmen yetiştirme programlarında okutulması gelenek halini alan genel teorik pedagoji derslerinin yerine “öğrenme-öğretme” ve “öğretmenlik mesleği” ile ilgili derslere yer verilmiş, ayrıca bu derslerin birçoğuna uygulama saatleri de eklenmiştir. Alanın öğretimiyle ilgili derslerin sayıları ve haftalık ders saati miktarları artırılmış ve bu dersler için de uygulama saatleri verilmiştir. Düzenleme kapsamında getirilen en önemli yeniliklerden birisi de hiç kuşkusuz okul uygulaması ile ilgilidir. O zamana kadar öğretmen adaylarının 15 gün ile 1 ay arasında değişen sürelerde okullarda gerçekleştirdikleri uygulamalar bu programda üç yarıyıldan okutulacak-uygulanacak üç ders kapsamında tasarlanmıştır. Bu dersler birinci sınıfın ikinci yarıyılında okutulan Okul Deneyimi I, dördüncü sınıfın birinci yarıyılında okutulan Okul Deneyimi II ve dördüncü sınıfın ikinci yarıyılında okutulan Öğretmenlik Uygulaması dersleridir. Bununla eşzamanlı olarak eğitim fakültesi-uygulama okulu işbirliğini geliştirmeye yönelik atılan adımlarla esasen öğretmen yetiştirme sisteminin öteden beri en aksayan yönlerinden birini oluşturan öğretmenlik uygulamasına bir sistem ve nitelik kazandırılmaya çalışılmıştır.

1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanan bu ilk sosyal bilgiler lisans programını farklı boyutlarıyla inceleyen sınırlı sayıda çalışmada programın birtakım eksikliklerine dikkat çekilmiştir. Bu çalışmalarda programda yer verilen derslerin öğrenci ihtiyaçlarını yansıtmadığı, ilköğretim sosyal bilgiler programıyla bağının kurulmadığı, öğretmenlik programlarına ilk defa giren Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması dersleri konusunda öğretim elemanların yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları (Kızılçaoğlu, 2005), programda tarih ve coğrafya ile ilgili derslerin yetersiz olduğu, ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bazı konuları karşılayan derslere yer verilmemiş olduğu (Özav, 2001), programının içeriğinin yetersiz olduğu (Çınar, 2004) gibi hususlar dile getirilmiştir.

1997 yılında hazırlanan bu program 2006 yılına kadar uygulanmış, aynı yıl YÖK tarafından güncellenmiştir. Bu güncellemeyle genel olarak ilköğretime öğretmen yetiştiren programlardan yan alan uygulaması kaldırıldığından sosyal bilgiler öğretmenliği için de Türkçenin yan olma uygulamasına son verilmiştir. Öğretmenlik lisans programlarında okutulan dersler ile ders içeriklerinde de değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Program güncellemesinin en büyük etkisi öğretmenlik meslek bilgisi derslerine olmuştur. Bu kapsamda öğretmen adaylarının birinci sınıfta uygulama okullarıyla tanışmalarını sağlayan Okul Deneyimi I dersinin yanı sıra öğretmenlik bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik derslerin birçoğu programdan çıkarılarak yerine 1997 yılı öncesinde olduğu gibi teorik genel pedagoji dersleri konulmuştur. Bu kategorideki derslerin uygulama saatleri de azaltılmıştır. 2006 yılı program güncellemesinin alan bilgisi ders kategorisine yansması ise Siyaset Bilimine Giriş, Temel Hukuk, Antropoloji ve İnsan Hakları ve Demokrasi isimli derslerin eklenmesiyle programın disiplinler arası yapısının daha da genişletilmesi ve güçlendirilmesi şeklinde olmuştur.

Alanyazında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında 2006 yılında gerçekleştirilen güncellemeyi ele alan çalışmalarda 2006 yılı düzenlemesinin eksik yönleri ortaya konulmaktadır. Bu çalışmalarda meslek bilgisi dersleri başta olmak üzere derslerin

uygulamalı saatlerinin artırılması (Çoban, 2010; Ünlü vd., 2015), programda okutulan dersler ile ilköğretim Sosyal Bilgiler ders içeriği arasında bağ kurulması (Tonga, 2012; Çoban, 2010), Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin lisans eğitiminin ilk yıllarından başlatılması ve okutuldukları dönem sayısının artırılması (Tonga, 2012; Ünlü vd., 2015; Yılmaz, 2010; Çelik ve Gül, 2018) gibi önerilere yer verilmiştir. Küçükahmet (2007), 2006 yılı güncellemesini değerlendirdiği çalışmasında başta yan alan uygulamasının kaldırılması ve ders kategorilerinin ağırlıkları olmak üzere yeni programı pek çok açıdan eleştirmekte ve bu programın Türkiye’de öğretmen yetiştirmeyi 40 yıl geriye götürdüğünü ileri sürmektedir.

2006 yılında güncellenen program 2018 yılında YÖK’ün öğretmenlik lisans programlarını yeniden düzenlemesine kadar uygulamada kalmıştır. 2018 yılında gerçekleştirilen düzenlemeyle genel olarak öğretmenlik lisans programlarında okutulan ders saatleri %8-10 oranında azaltılmış, seçmeli ders sayıları artırılmış, uygulamalı ders saatleri ise Öğretmenlik Uygulaması 1, Öğretmenlik Uygulaması 2 ve Toplum Hizmet Uygulaması dışındaki derslerle sınırlandırılmıştır.

2006 düzenlemesi ile yapılan çalışmalarda uygulama saatlerinin artırılmasına yönelik önerilere rağmen 2018 programında uygulama saatlerinin neredeyse tamamen kaldırılması bu programla ilgili yapılan pek çok çalışmada programın en önemli eksiklerinden biri olarak görülerek eleştirilmektedir (Sağdıç, 2018; Turan, 2018; Şarpal, 2019; Tokcan ve Tangülü, 2019; Akarsu vd., 2020; Tonga, 2020)

Bu düzenlemeyle sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki toplam ders sayısı miktarı 170’den 154’e düşürülmüştür. Programda alan eğitimi ders kategorisindeki Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, Çağdaş Dünya Tarihi, Ülkeler Coğrafyası, Sosyal Psikoloji, Arkeoloji, Sosyoloji ve Felsefe ile ilgili dersler çıkarılmıştır. Programa Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Sosyal Bilgiler Öğrenme-Öğretme Yaklaşımları, Karakter ve Değerler Eğitimi, Afetler ve Afet Yönetimi, Sanat ve Müze Eğitimi ve İlk Türk İslam Devletleri Tarihi isimli dersler eklenmiştir. Önceki programda 4 saat ayrılan Ortaçağ Tarihi dersinin içeriğinin bir kısmı İlk Türk İslam Devletleri Tarihi dersine aktarılacak suretiyle yeni bir ders oluşturulmuştur. Böylece bu programda Ortaçağ Tarihi dersinin de haftalık ders saati miktarı 2’ye düşürülmüştür. 2006 programındaki bazı dersler olduğu gibi veya isim ve içeriklerinde bazı değişiklikler gerçekleştirilerek seçmeli dersler havuzuna aktarılmıştır. Bu dersler Sanat ve Estetik, İnsan İlişkileri ve İletişim, Günümüz Dünya Sorunları, Ekonomi ve Girişimcilik, Sosyal Bilgilerde Drama ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı. Önceki programda yer alan Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı 4 saatlik ders içeriğinin öğretim teknolojileri ile ilgili boyutu Öğretim Teknolojileri isimli meslek bilgisi zorunlu dersi haline getirilirken, materyal tasarımı ile ilgili boyutu Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı isimli alan eğitimi seçmeli ders haline dönüştürülmüştür.

Nitekim 2018 programında sosyal bilim disiplinlerine yönelik derslerin pek çoğuna yer verilmeyerek Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası özelliğinin programa yansıtılmaması, bazı derslerin ise seçmeli ders kategorisine alınması programla ilgili pek çok araştırmada eleştirilmektedir (Sağdıç, 2018; Turan, 2018; Tokcan ve Tangülü, 2019; Akarsu vd., 2020; Şahin, 2020; Tonga, 2020).

2018 program değişikliği ile öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin haftalık ders saatleri 3’ten 2’ye indirilmiş ve programa önceki programda bulunmayan Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi, Öğretim Teknolojileri, Eğitimde Ahlak ve Etik isimli dersler eklenmiştir. Programda dördüncü sınıfın birinci yarıyılında okutulan Okul Deneyimi dersi kaldırılarak daha önce bir dönem okutulan Öğretmenlik Uygulaması dersi Öğretmenlik Uygulaması 1 ve Öğretmenlik Uygulaması 2 isimli iki yarıyılık bir ders

haline getirilmiştir. Alanyazında bu konuyla ilgili olarak yapılan pek çok çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik deneyimlerini zayıflatacak bu düzenlemeler olumlu değerlendirilmemekte ve eleştirilmektedir. Araştırmalarda bu dersin kaldırılması yerine daha işlevsel hale getirilerek lisans eğitiminin ilk yıllarından itibaren başlatılmasının daha uygun olacağı vurgulanmaktadır (Sağdıç, 2018; Şarpal, 2019; Tokcan ve Tangülü, 2019; Akarsu vd., 2020; Turan, 2019; Şahin, 2020, Turan, 2023).

Genel kültür kategorisindeki derslerden iki yarıyıl 4’er saat okutulan Bilgisayar dersinin ismi Bilişim Teknolojileri olarak değiştirilerek tek yarıyılık ve 3 saatlik bir ders haline getirilmiş, Yabancı Dil dersinin her iki yarıyıldan haftalık ders saati 2’ye indirilmiş, Türkçe dersi ise ismi Türk Dili olarak değiştirilerek haftalık ders saati 3’e çıkarılmıştır.

Alan eğitimi ve meslek bilgisi kategorilerinde 6’şar, genel kültür kategorisinde ise 4 seçmeli derse yer verilen programda seçilebilecek derslerin yer aldığı seçmeli ders listelerine de yer verilmiş; özellikle alan eğitimi ve meslek bilgisi kategorilerinde bu listeye seçmeli ders eklemek belirli esaslara bağlanmıştır. Bu durum merkezîyetçi bir yaklaşım olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir (Akarsu vd., 2020).

Sonuç olarak Sosyal Bilgiler dersinin ilkökul ve ortaokullarda okutulması yaklaşık elli yıla dayanan bir geçmişe sahip olsa da bu dersi okutmanın ayrı bir uzmanlık alanı olarak görülmeye başlanması için 1990’lı yılların başlarını beklemek gerekmiştir. O zamana kadar tarih ve coğrafya öğretmeni yetiştiren program mezunlarının bu dersi de okutabilecekleri düşünülmüştür. 1998-1999 öğretim yılından itibaren sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının sayısı giderek artmıştır. YÖK tarafından bu programlar için hazırlanan ilk programlar 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu program 2006 ve 2018 yıllarında güncellenmiş ve her güncellemede 1997 yılı programından daha da uzaklaşmış ve nitelikçe zayıflatılmıştır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanacak programların öğretmen yetiştirme alanındaki çağdaş gelişmeleri de içeren, Sosyal Bilgiler dersinin disiplinlerarası yapısını yansıtan, alan bilgisini öğrencilere aktarabilmenin yol ve yöntemlerine odaklanan pedagojik alan bilgisi kazandırmayı önceleyen, öğretmen adaylarının yeterli düzeyde uygulama yapmalarına olanak sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akarsu, A. H. , Yılmaz, A., ve Geçit, Y. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi Programlarının Yapısı: 2006-2018 Programlarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 23-60
- Altunya, N (2006). Gazi Eğitim Enstitüsü: Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980). Ankara: Gazi Üniversitesi Hasan Ali Yücel Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını.
- Atwood, V. A. (1982). A Historical Perspective of Social Studies. *Journal of Thought*, 17(3), 7-11.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi: Kuruluşlar ve Tarihçeler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Aydemir A., ve Ustaoglu Çelik A. Investigation of Higher Education Placement Indicators of Those Who Are Placed in Social Studies Teaching Undergraduate Programs in Turkey. *Yıldız Journal of Educational Research*, 6(1), 21-33.
- Barr, R. -vd. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. Ankara: Pegem Akademi.

- Bayram, Ö. (2003). *Türkiye’de İlköğretime (6-7-8) Branş Öğretmeni Yetiştirilmesi ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ile Sosyal Bilgiler Dersi Programlarının Gelişimi (1946-1982)*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Bektaş, Ö. (2019). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (s. 1-32). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bektaş, Ö. ve Turan, R. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretim Programları: İçerik, Kapsam ve Örüntü. *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*, Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Binbaşoğlu, C. (1995). *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- Çelik, Y., ve Gül, İ. (2018). Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Değerlendirilmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 6(2) , 81-103.
- Çınar, G. (2004). *İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı İşlevselliğinin Öğretim Elemanı ve Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Çoban, A. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: Betimsel Bir Karşılaştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 27-46.
- Duman, T. (1988). *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Ercan, B. (2009). *Türkiye’de İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Sistemleri (1923- 2008)*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Ergün, M. (1987). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı 2, 10-18.
- Gelişli, Y. (2006). *Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Uygulaması*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- Kavak, Y., Aydın, A., ve Altun, S. A. (2007) . *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayını.
- Kızılcaoğlu, A. (2005). Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırma Sürecine İlişkin Eleştiriler ve Öneriler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(14), 132-140.
- Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 Öğretim Yılında Uygulanmaya Başlanan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar, 203-218.
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının İçerik Değerlendirmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2(1), 45-61.
- MEB (1962). *İlkokul Programı Taslağı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü, Program Geliştirme Bürosu Yayınları.
- MEB (1966). Eğitim Enstitülerinin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümlerine Ait Ders Dağıtım Çizelgeleri Hakkında Karar. *Tebliğler Dergisi*, 1422, (3 Ekim 1966), 237-238.
- MEB (1967). Sosyal Bilgiler Dersinin Ticaret Liselerinde Tarih, Coğrafya Olarak Ayrı Ayrı Okutulması Hakkında. *Tebliğler Dergisi*, 1463 (31 Temmuz 1967), 235.
- MEB (1968a). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- MEB (1968b). Sosyal Bilgiler Bölümü Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi. *Tebliğler Dergisi*, 1509 (1 Temmuz 1968), 299-306.
- MEB (1969a). İlköğretmen Okulları Birinci Devre Haftalık Ders Dağıtım Cetveli. *Tebliğler Dergisi*, 1558 (9 Haziran 1969), 243.
- MEB (1973). Ortaokul Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik Programlarının Bütün Orta Okullarda Kademeli Olarak Uygulanması Hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı. *Tebliğler Dergisi*, 36 (1746), 121.
- MEB (1974). Öğretmenlerin Menşelerine ve Branşlarına Göre Tayinlerine Esas Olan Derslerle Birlikte Lise ve Ortaokullarda Okutacakları Dersler. *Tebliğler Dergisi*, 1780 (25 Şubat 1974), 49.
- MEB (1979a). İki Yıllık Eğitim Enstitüleri Ders Dağıtım ve Kredi Düzeni Ders Çizelgesi. *Tebliğler Dergisi*, 2022 (26 Şubat 1979), 205.
- MEB (1980). *Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih, Matematik, Biyoloji-Kimya, Fizik-Matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Biyoloji, Kimya-Fizik, İngilizce, Fransızca, Almanca, Eğitim, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümlerine Ait Geçici Haftalık Ders Dağıtım Çizelgeleri ile Bazı Bölümlere Ait Geçici Çerçeve Programları*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (1981). *Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (1983). Öğretmenliğe Atanacakların Menşeleri ve Atamalarına Esas Olan Derslerle Maaş Karşılığı Okutacakları Diğer Dersler. *Tebliğler Dergisi*, 2151 (7 Kasım 1983), 473-502.
- MEB (1985). Öğretmenliğe Tayin Edileceklerin Tayinlerine Esas Olan Dersler ve Maaş Karşılığı Okutacakları Diğer Dersler. *Tebliğler Dergisi*, 2202 (30 Aralık 1985), 543-581.
- MEB (1990). *Beşinci Millî Eğitim Şurası: Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar*. (Tıpkı Basım). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (1991a). *Dördüncü Millî Eğitim Şûrası, Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (1991). Öğretmenliğe Atanacakların Atamalarına Esas Olan Branşlarıyla Mezun Oldukları Yükseköğretim Programı ve Maaş Karşılığı Okutacakları Esas Derslerle İlgili Hususlar. *Tebliğler Dergisi*, 2335 (29 Nisan 1991), 186-213.
- MEB (1996). Öğretmenliğe Atanacakların Atanmalarına Esas Olan Branşlarıyla Mezun Oldukları Yükseköğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Dersler. *Tebliğler Dergisi*, 2456 (1 Temmuz 1996), 394-434.
- MEB (2000). MEB’na Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Alanlar ile Mezun Oldukları Yükseköğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. *Tebliğler Dergisi*, 2513 (Ek, Haziran 2000), 1-29).
- MEB (2009). MEB’na Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atanmalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yükseköğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. *Tebliğler Dergisi*, 2622 (Temmuz 2009), 412-439.
- MEB (2014). Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları. *Tebliğler Dergisi*, 2678 (Mart 2014), 256-299.

- NCSS [National Council for the Social Studies] (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. NCSS. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378131.pdf>
- ÖSYM (1997). *1997 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi.
- ÖSYM (1998). *1998 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi.
- ÖSYM (2011). *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) 2011 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. <https://www.osym.gov.tr/Eklenti/254,genel-bilgilerpdf.pdf?0> adresinden erişildi.
- ÖSYM (2023). *2023 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/YKS/TERCIH/kkilavuz27072023di.pdf> adresinden erişildi.
- Özav, L. (2001). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Düşünceler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 165-177.
- Resmi Gazete (1982). Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. 17760 (20 Temmuz 1982). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17760.pdf> adresinden erişildi.
- Sağdıç, M. (2018). Türkiye’de 2018 Yılında Uygulamaya Konulan Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programının Önceki Program ile Karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 308-321.
- Saxe, D. W. (1992). Framing a Theory for Social Studies Foundations. *Review of Educational Research*, 62(3), 259-277.
- Saylan, N. (2013). Sürekli Değiştirilen Öğretmen Yetiştirme Sistemi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 3(6), 9-19.
- Sözer, E. (1992). Üniversitelerde 1982 Öncesi ve Sonrasında Öğretmen Eğitimi ile İlgili Program Uygulamaları. *Kurgu Dergisi*, 10, 259-278.
- Şahin, M. (1996). *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)*. Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Şahin, E. (2020). *2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Analizi ve Akademisyen Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Amasya: Amasya Üniversitesi.
- Şarpal, H. (2019). *2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Tokcan, H., ve Tilki, A. (2018). Türkiye’deki Sosyal Bilgileri Eğitimi Lisans Programlarının Mevcut Durumunun İncelenmesi (2017). *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8(2), 200-223.
- Tokcan, H., ve Tangülü, Z. (2019). 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23, 97-119.
- Tonga, D. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 780-803.

- Tonga, D. (2020). Son Yirmi Yılda Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1547-1564.
- Turan, R. (2016). Milli Tarihten Sosyal Bilgilere Türkiye’de İlköğretim Düzeyinde Tarih Öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 49, 257- 278.
- Turan, R. (2018). Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2018 Yılında Gerçekleştirilen Güncelleme Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Akşemseddin Uluslararası İnsan Toplum, Spor Bilimleri Sempozyumu*, 12-16 Eylül 2018, Saybilder Yayıncılık. 828-848.
- Turan, R. (2019). Eğitim Fakültelerinin Tarih Öğretmenliği Lisans Programı Ders Çizelgesinde 2018 Yılında Gerçekleştirilen Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme. *1 May Social Policies and Scientific Research Congress* (1 May 2019), Ankara, Turkey.
- Turan, R. (2022). Orta Muallim Mektebi ve Eğitim Enstitülerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme (1926-1982). *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(59), 1889-1903.
- Turan, R. (2023). An Overview of the History Teacher Training Programs of Education Faculties in Turkey From the Perspective of Pedagogical Content Knowledge. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*, 4(2), 311-335.
- Turan, S., ve Kaymakçı, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Neler Getirdi? *2. Uluslararası Temel Eğitim Kongresi*, 23 - 27 Ekim 2019 Muğla, 1028-1036
- Ünal, O., ve Şeren, N. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Akademik Yapısının İncelenmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 5(3) , 343-355.
- Ünlü, İ., Koçoğlu, E., ve Ay, A. (2015), Sosyal Bilgiler Lisans Programındaki Uygulamalı Derslere Yönelik Öğretmen Adayı Görüşlerinin İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 371-386.
- Wofford, K. (1952). *Türkiye’de Köy İlkokulları Hakkında Rapor*. Ankara: MEB Yay.
- Yaylak, E. (2019). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Yükseköğretimdeki Durumu. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 800 - 838.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K. (2010). Lisans Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretim Elemanlarının Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8 (2) , 297-332.
- YÖK (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Yayını.
- YÖK (2007). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Yayını.
- YÖK (2018a). *Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları Uygulama Yönergesi*. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/AA_Sunus_Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.
- YÖK (2018b). *Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı*. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf adresinden erişilmiştir.
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi, İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Anı Yayıncılık.